

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 139 YIL: 3

**Kadimzamanlar ve
Diğer Vakitler**
Timaş
Yayınları'ndan...

PINHAN YAYINLARI

**Hukuk teorisinde
yayın reformu**

gazeteduvar.com.tr

'Sınırlı kaynaklarla bir hat belirlemeye ve inşa etmeye çalışıyoruz'

soner sert

15

Hukukun mahiyetinden hukuk hakkında düşünmenin mahiyetine

ertuğrul uzun

21

Dünyada nefes tükenirken...

emek erez

28

Jung'un ilk dönem izleği: Psikiyatri Araştırmaları

metin yetkin

34

Bir okurun gözünden Pinhan Yayınları

gökhan yavuz demir

39

Besim F. Dellaloğlu: Kültürsüz insan, toplum yoktur

esin ileri

50

Aidiyet: Dışlanma ve kabul sarmalında göçmen olmak

murat arpacı

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Emek Erez, Esin İleri,
Ezgi Sivrikaya, Soner Sert,
Ertuğrul Uzun, Metin Yetkin,
Gökhan Yavuz Demir, Murat Arpacı

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta odağımıza Pinhan Yayınları'nı aldık. Özellikle hukuk felsefesi ve sosyolojisi üzerine yayımladıkları kitaplarla dikkat çeken yayınevini, KHK ile ihraç edilen hukukçu ve şimdilerin editörü Kasım Akbaş'la konuştuk.

Roger Cotterrell'in kaleme aldığı Hukukbilimin Politikası, Saim Üye çevirisiyle Pinhan Yayınları tarafından yayımlandı. Cotterrell'in ele aldığı en yakıcı sorun, özellikle modern dönemde felsefi metodolojiyi benimsemiş olmanın, yaklaşımlarını bir hukuk teorisinin sahip olması gereken genellik iddiasına karşılık geldiğini söyleyen hukuk felsefesi akımlarının gerçekten de bu genelliği, dolayısıyla bir teori olmanın hakkını verip vermediği... Ertuğrul Uzun inceledi.

Donatella Di Cesare, "Egemen Virüs 'Kapitalizm Nefessiz Bırakır'" adlı kitabında çoğumuzun aklından geçen ama biraz da gelecek tepkilerden korkup içinde tuttuğu, temkinli konuştuğumuz meselelere cevap arıyor. Emek Erez yazdı.

Psikiyatır Carl Gustav Jung'un 1902-1905 yılları arasında kaleme aldığı makaleler İsmail Hakkı Yılmaz'ın çevirisiyle Pinhan Yayınları etiketiyle okurla buluştu. Kitap, Jung'un doktora tezinin konusu olan okült fenomenlerden histeriye, histeriden manik bozukluğa kadar pek çok hastalık üzerine bilimsel incelemeler barındırıyor. Metin Yetkin inceledi.

Bryan S. Turner'ın Sosyoloji Sözlüğü Pinhan Yayınları tarafından yayımlandı. Turner ,bize bir kez daha sosyolojinin ne kadar coşkun ve her momentte genişleme eğiliminde bir entelektüel ve akademik disiplin olduğunu hatırlatıyor. Gökhan Yavuz Demir ele aldı.

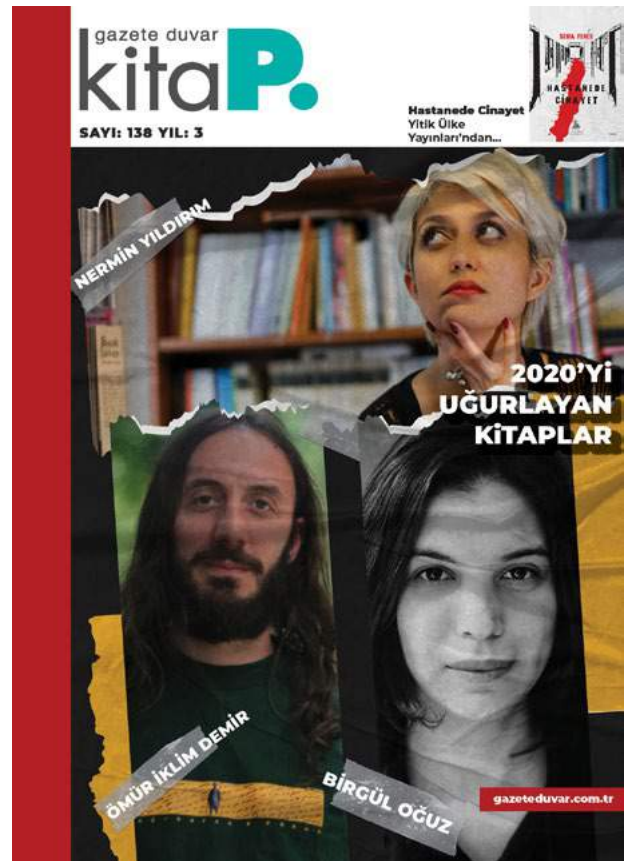
Murat Arpacı ve Esin İleri bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldular.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
**2020'yi Uğurlayan
Kitaplar...**

‘Sınırlı kaynaklarla bir hat belirlemeye ve inşa etmeye çalışıyoruz’

KHK ile ihraç edilen hukukçu Kasım Akbaş’la Pinhan Yayıncılık ile kesişen yolunu, Pinhan Yayıncılık’ı ve hukuk felsefesi kitap dizisini konuştuk. Akbaş, “Yayıncılık dışarıdan bakıldığında bir buz pateni zarafetine sahipse de, üzerinde kayılan buzun son derece kırılabilir olduğunu da görülmesi gerekiyor” dedi.

soner sert

**Kasım Akbaş'la
Pinhan Yayıncılık
ile kesişen yolunu,
Pinhan Yayıncılık'ı
ve hukuk felsefesi
kitap dizisini
konuştuk.**

Uzun süre akademide, Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi disiplininde çalıştıktan sonra Barış Bildirisi imzacısı olması nedeniyle KHK ile ihraç edilmiş bir hukukçu olan Kasım Akbaş, yaklaşık dört yıldır, gerek sivil toplum alanında gerekse yayın dünyasında çeşitli düzeylerde çalışmalar yürüterek hukuk kuramı diyebileceğimiz alana katkı sunmaya devam etmek için çabalıyor.

Bu süreçte yolu Pinhan Yayıncılık ile kesişen Akbaş, arkasında elli yılı aşkın bir basım ve yaklaşık on yıla yakın da yayıncılık tecrübesi olan yayınevine dâhil olur ve hukuk kuramı kitapları dizisinin editörü olarak göreve başlar.

Bir kitap yazan yazar/yazar aday, size nasıl ulaşıyor?

Pinhan, aslında büyük oranda çeviri eserler yayımlayan bir yayınevi. Hatta daha özel belirtmemiz gerekirse, daha evvel Türkçeye kazandırılmamış klasik eserleri bulup çıkarıp okurla buluşturmayı misyon edinmiş bir yayınevi. Dolayısıyla yazar/yazar aday “arayışımız”, sizin soruda kastettiğinizden farklı işliyor. Aslında bizim için daha kritik olan çevirmen/çevirmen aday arayışı belki de...

Bu çerçevede bir yayıncılık faaliyeti sürdürdüğümüz için, yayın programı oluşturma konusunda hem şanslı hem şanssız olduğumuzu söyleyebilirim:

Şanssızız, zira maalesef pek çok temel metnin Türkçeye çevrilmemiş olduğunu üzülenek görüyoruz. Dolayısıyla aslında nereye elimizi atsak, elimizde kalıyor. Bu aynı zamanda, çoğu kuramcayı ilk elden okumamış okur için “zor”

Hukukun Hareket Tarzı, Donald Black, Çev: Hasan Basri Çifci, 176 syf., Pinhan Yayıncılık, 2020.

Pinhan, aslında büyük oranda çeviri eserler yayımlayan bir yayınevi. Hatta daha özel belirtmemiz gerekirse, daha evvel Türkçeye kazandırılmamış klasik eserleri bulup çıkarıp okurla buluşturmayı misyon edinmiş bir yayınevi.”

olabilecek bir okuma serüveni vaat ediyor. Şunu söylemeye çalışıyorum; okur, şimdiye kadar temel metinlerde okuma tecrübesi kazanmamış olabiliyor. Çoğu önemli düşünür, Türkçede kendi eserleriyle değil, o eseri anadilinde okuyup, kendi yorumuyla birlikte ve bir miktar da -mecburen- vülgarize ederek aktaran araçlar sayesinde tanınıyor. Bir düşünürü, Batı geleneğinde text book diye bilinen ders kitabı diyebileceğimiz formatta, ana hatlarıyla okumak başka bir tecrübe, doğrudan kendi ağzından okumak başka bir tecrübe. Düşünürün, yazarın kendisini okumak, ders kitabı formatından farklı olarak size, onunla diyaloga girme imkânı veriyor. Bir düşünürle diyaloga girmek için de elbette bir miktar antrenmanlı olmanız gerekiyor, aksi halde daha kitabı yarılamaadan nefesiniz kesilebilir. Bu anlamda, bizim gibi yayınevleri, şimdiye kadar el değmemiş kitapların alanına girerken, okurunu da peşi sıra taşıyabileceği bir tempo yakalamak zorunda. Burada “tempo” derken, yalnızca yayının hızını kastetmiyorum; aynı zamanda belirlenecek “klasik” eserin hangileri olacağı konusunda bir öncelik-sonralık tartışması yapma; bir konuda bir temel eser çevrildiğinde, o konudaki diğer eserleri de mutlaka gözden geçirme; ve aynı zamanda yayının tercihlerini klasik metinlerin yanında onlara eşlik edebilecek fakat zaten Türkçede mevcut olanı da tekrar etmeyecek bir şekilde yapma zorunluğunu kastediyorum.

Öte yandan editörler ve yayıncılar olarak bizleri her an heyecanlandıran, zevk veren bir yayıncılık macerası içerisinde olduğumuz için de şanslıyız. O kadar çok eser var ki çevrilecek... İşin bu kısmı bizim için hiç yorucu değil örneğin. Yalnızca bir planlama ve karar meselesi... Üstelik bundan yıllar sonra bile köşe başı olacak eserler yayınladığımızı bildiğimiz için bunun

Bir düşünürü,
Batı geleneğinde
text book diye
bilinen ders kitabı
diyebileceğimiz
formatta, ana
hatlarıyla okumak
başka bir tecrübe,
doğrudan kendi
ağzından okumak
başka bir tecrübe.”

Klinik Felsefe, Kolektif,
184 syf., Pinhan Yayıncılık, 2020.

getirdiği muazzam bir manevi tatmin duygusu da var. Muhtemelen siz gazetecilerde de vardır, yazı çizi işlerinde hem ilk olmanın hem de uzun süre hatırlanacak işler yapmanın verdiği lezzeti verecek ne var ki... Şöyle bir örnek vereyim, sosyal bilimlerin herhangi bir alanında lisans düzeyinde öğrenim görüp de Malthus'u, 'Nüfus İlkesi'ni duymamış kimse yoktur sanırım. Ve biliyoruz ki, bu daha da böyle devam edecek. Fakat Türkçede Malthus'un 'Nüfus İlkesi' çalışması bulunmuyordu, biliyor musunuz? Şimdi bu eseri Türkçeye kazandırmak ve onlarca yıl okunacağını, yapılacak çalışmalarda atıf alacağını bilmek... Şans değildir de, nedir?

Bunun yanında, sorunuzla bir miktar daha ilgili olabilecek şekilde, az sayıda da olsa çeviri olmayan "telif" eser basıyoruz. Bunlar genelde, mevcut yayın politikamıza, tarzımıza ve stratejimize uygun olan çalışmalar ki, ya yazar bizi doğrudan tanıyor ya biz yazarı doğrudan tanıyoruz veya ne bileyim, zaten bir başka temel eser çevirisi, editörlüğü kapsamında o yazarla bir temasımız olmuş oluyor. Yani bir e-posta ulaştı, onu okuyup değerlendirip yayınlamaya karar verdik gibi bir durum genelde olmuyor. Hatta hiç olmuyor. Bu şekilde ulaşan metinler olmuyor değil ama bu şekilde yayınladığımız çalışma olmuyor.

Yayınevinize başvuruda bulunan bir yazarında metninde, değerlendirme yaparken önceliğiniz ne oluyor? Dil, biçim, konu... Yaklaşımınızı nasıl açıklıyorsunuz?

Aslında az önce ifade ettiğim üzere, böyle bir değerlendirme sürecine girmemizi gerektirecek bir yayın anlayışına sahip değiliz. Telif eser yayınlamamız iki elin parmaklarını geçmez sanırım. Bunlar da az önce belirttiğim üzere, bir şekilde bağlantılı olduğumuz kişiler.

Fakat madem burada böyle bir fırsat var, bir iki şey daha söyleyip, şimdiye kadar geri çevirdiğimiz için kırdıklarımız olduysa onlardan da özür dilemiş olalım. Eğer bize başvuruda bulundu ve biz bunu reddettiyssek, bunun nedeni çalışmanın iyiliği/kötülüğü, niteliği/niteliksizliği değil, yayınevinin yayın stratejisine uygun olmamasıdır. Çok sevdiğimiz arkadaşlarımızın, son derece nitelikli olduğunu bildiğimiz çalışmalarını dahi yayınlamıyoruz örneğin; zira yayınevinin stratejisine uygun olmayabiliyor. Sonuçta, sınırlı kaynaklarla bir hat belirlemeye ve inşa etmeye çalışıyorsunuz. Bu kısıtlılık, bir miktar septik olmanızı, her gördüğünüzle gönenmemenizi gerektiriyor.

Yayın politikanızın örneğini oluşturan kitaplar sosyal bilim çalışmalarından oluşuyor. Türkiye gibi bir ülkede genelde kişisel gelişim ya da edebiyat ağırlıklı bir tüketim alışkanlığı varken, bu yönde bir içerik üretimi yapmak sizi zorlamıyor mu? Nasıl başa çıkıyorsunuz?

Az önce bu durumu bir şans ve şanssızlık hali olarak birlikte ifade etmiştim. Her yayınevinin kendi okuru, kendi stratejisi var. Benim de düzenli okuru olduğum yayınevleri var. Bununla birlikte her yayınevinden beklentilerim de farklı... Edebiyat editörlerinin tercihlerine, çevirmenlerine güvendiğim yayınevlerinin edebiyat alanındaki yayınlarını takip ediyorum. Siyaset bilimi, sosyoloji, tarih gibi alanlarda uzmanlıklarına, burunlarının koku alma duyusuna güvendiğim yayıncılar var.

Pinhan işe klasik felsefe, psikoloji, sosyal psikoloji, etnoloji, antropoloji alanındaki teorik çalışmalarla başlamış. Yayınevine çevirmen olarak gelip, şimdi editörlüğünü ve aslında bi-

Düşünürün, yazarın kendisini okumak, ders kitabı formatından farklı olarak size, onunla diyaloga girme imkânı veriyor.

Bir düşünürle diyaloga girmek için de elbette bir miktar antrenmanlı olmanız gerekiyor, aksi halde daha kitabı yarılama dan nefesiniz kesilebilir. Bu anlamda, bizim gibi yayınevleri, şimdiye kadar el değmemiş kitapların alanına girerken, okurunu da peşi sıra taşıyabileceği bir tempo yakalamak zorunda.”

Formasyonlarımız belli, yayınevinin stratejisi de bu minvalde geliyor. Elbette zaman zaman evriliyor, benim örneğimde olduğu gibi bir açılım yapmak gerekebiliyor ama orada da bambaşka bir alana sıçramıyorsunuz zaten, hemen komşu sahaya geçiyorsunuz. Örneğin bir, bir buçuk yıldır edebiyat teorisi, dilbilim alanında bir şey yapabilir miyiz diye konuşuyoruz. Elbette hepimiz çok istiyoruz ama Pinhan, bir alanda bir kitap yayınlayıp peşini bırakan bir yayınevi değil.”

lumum işini yürüten sevgili Adem’in ve yayınevinin yalnızca sahiplerinden biri değil, aynı zamanda şoförü, kuryesi, sekreteri olan Mahmut Bey’in inat ve sabır gerektiren çabalarıyla bu hat üzerinde çok değerli çalışmalar Türkçeye kazandırılmış.

Benim sürece dahlim ve katkım, sosyoloji ve özellikle de hukuk sosyolojisi ve ardından hukuk kuramı üzerinden oldu. Şu hakkı da teslim edelim, birlikte çalışacağı kişiden ne isteyeceğini bu netlikte görmenin kendisi de aslında büyük bir başarı. Bu anlamda, yayıncılık tam bir takım oyunu. Bizimki gibi sınırları belli, amatör duygularla top koşturuyorsanız, oyuncularınızın birden fazla meziyeti olması, farklı mevkiilerde ikame edilebilecek olmaları elbette tercih sebebi ama sağ bekte oynaması gereken oyuncuyu sol açıktaki oynatamayacağınızı da bilmeniz gerekiyor.

Bizim takımımızda zaten kişisel gelişim alanında alıp yürüyecek bir oyuncu bulunmuyor. Formasyonlarımız belli, yayınevinin stratejisi de bu minvalde geliyor. Elbette zaman zaman evriliyor, benim örneğimde olduğu gibi bir açılım yapmak gerekebiliyor ama orada da bambaşka bir alana sıçramıyorsunuz zaten, hemen komşu sahaya geçiyorsunuz. Örneğin bir, bir buçuk yıldır edebiyat teorisi, dilbilim alanında bir şey yapabilir miyiz diye konuşuyoruz. Elbette hepimiz çok istiyoruz ama Pinhan, bir alanda bir kitap yayınlayıp peşini bırakan bir yayınevi değil. O yüzden de gireceği risk, bir kitaplık risk değil. Şöyle düşünün, hukuk kuramı kitaplığımız için dört yıl önce bir hat belirledik ve bugün yeni yeni, burada bir şey oluyor diye fark edilmeye başlandı. Bu alanda kitap okuyan, kitap arayışında olan okurun yüzü bir anda size dönmüyor. Kaldı ki, bu düzeyde bir hukuk kuramı yayıncı-

Bizim yayıncılık formatımızda, belli bir disiplinde yayınlar çıkarmak, belki on yıllık bir ufuk gerektiriyor. O yüzden, işe girilirken 2020 yılında “Türk tipi başkanlık” sisteminin sorunlarına özgülenen bir hukuk yayıncılığı hedefiyle başlamıyorsunuz elbette.

lığı bir anlamda “niş” bir alan aslında. Edebiyat teorisi ve/veya dilbilim alanında bir açılım yapmanız için belki beş altı yıllık, hele araya böyle pandemi gibi, ne bileyim kitap dağıtımcılarının el değiştirmesi gibi sıra dışı koşullar da girdiğinde belki on yıllık bir hayale sahip olmanız gerekiyor.

Reform tartışmaları gündemdeyken, yayımladığınız hukuk felsefesi kitap dizisi üzerine konuşalım, isteriz. Ülkenin hukukla olan ilişkisi malumken, hukukla ilgili bu denli yoğun içerikli kitaplar hazırlarken temel motivasyonunuz ne oluyor?

Sorunun gündeme gönderme yapma niyetini anlamakla birlikte, kitap yayıncılığının bu kadar pratik hedeflerle yola çıkamayacağını hatırlatmakla başlamam gerekiyor. Az önce belirttiğim gibi, bizim yayıncılık formatımızda, belli bir disiplinde yayınlar çıkarmak, belki on yıllık bir ufuk gerektiriyor. O yüzden, işe girilirken 2020 yılında “Türk tipi başkanlık” sisteminin sorunlarına özgülenen bir hukuk yayıncılığı hedefiyle başlamıyorsunuz elbette. Örneğin elinizde yayıncılık yapma fırsatı olsa ve sizden, henüz bugünden 2030 yılının hukuk gündemine ilişkin yayınlar çıkarmanız istense, ne yapardınız?

Temel metinlerle yayıncılık yapmanın bir avantajını burada görüyoruz işte. Zira biliyoruz ki, onar yıllık dönemlerde, çeşitli tartışma başlıkları özel bir gündem olarak kristalize olabilir. Ama öte yandan, insanlığın hukuk, hak, adalet konularında neredeyse üç bin yıllık bir tartışma gündemi var. Benzer bir şeyi demokrasi için de özgürlük için de söyleyebiliriz sanırım. Meseleleri böyle kavramaya başladığınızda, örneğin güncel başkanlık sistemi tartışmasıyla kristal-

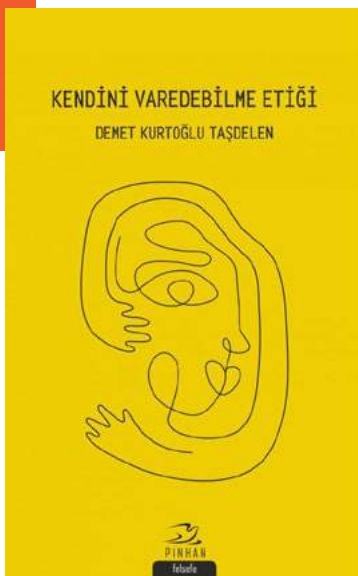

Onar yıllık dönemlerde, çeşitli tartışma başlıkları özel bir gündem olarak kristalize olabilir. Ama öte yandan, insanlığın hukuk, hak, adalet konularında neredeyse üç bin yıllık bir tartışma gündemi var.

leşmiş olsa da, demokrasi meselesinin Antik Yunan'dan, örneğin Aristoteles'ten bu yana geldiğini biliyor ve yüzünüzü oraya dönüyorsunuz. Yine böyle düşünmeye başladığınızda, on dokuzuncu yüzyıl, on sekizinci yüzyıl hemen şurası, bir kol uzunluğu mesafede oluveriyor. O zaman on sekizinci on dokuzuncu yüzyılı karıştırmaya başlıyorsunuz. İşte orada Malthus'u görüyorsunuz, Adam Smith'i görüyorsunuz, Hume'u görüyorsunuz, ne bileyim, John Stuart Mill'in 'Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler'ini görüyorsunuz.

Siyaset bilimi alanında gördüğümüz bu durum hukuk alanında da geçerli elbette. Hukuk kuramı diye bir disiplin var ve bu disiplinin meselelerine ilişkin tartışmayı güncelde aramak yerine örneğin on sekizinci, on dokuzuncu yüzyılda 'Çağımızın Yasama ve Hukuk Bilimi Konusundaki Görevi Üzerine'yi yazan Carl von Savigny'de görebiliyorsunuz. On dokuzuncu yüzyıl sonunda yazan Leon Duguit'nin 'Hak Kavramı ve Devletin Dönüşümü Üzerine' verdiği konferanslarda görebiliyorsunuz. Hatta on yedinci yüzyılda doğmuş Burlamaqui'nin 'Doğal Hukukun İlkelere' çalışmasını görebiliyorsunuz. Üstelik bu meseleler Türkçeye hiç aktarılmamış, tüketilmemiş, üzerlerine tefekkür edilmemiş. O yüzden, şimdi günümüzün hukuksuzlukları (anti-Hukuk mu diyordu Ali Topuz?) karşısında tam yerine rast gelmiş gibi görünüyor. E rast gelir tabii, insanlığın problemleri "orada, bir yerlerde" değil ki, "tam da burada". Ve o problemlerle bir vakitler hakikaten yüzleşen, çözüm için kafa yoran her eser, bugün ve daima okunacak güncel bir eserdir.

Sosyal medyanın okur ile iletişimde kitap editörlerine ne gibi katkıları oldu? İnternetin üretim ve tüketim bağlamında yayınlara etkisi sizce nedir?

Kendini Varedebilme Etiği,
Demet Kurtoğlu Taşdelen,
216 syf., Pinhan Yayıncılık, 2020.

Hukuk kuramı diye bir disiplin var ve bu disiplinin meselelerine ilişkin tartışmayı güncelde aramak yerine örneğin on sekizinci, on dokuzuncu yüzyılda ‘Çağımızın Yasama ve Hukuk Bilimi Konusundaki Görevi Üzerine’yi yazan Carl von Savigny’de görebiliyorsunuz.

Bu özel olarak üstüne kafa yorduğum bir mesele değil, daha ziyade tecrübe ettiğim bir pratik... O da şu, sosyal medya bir karşılaşma yeri. Yeni kamusal alan diyorlar, az da olsa haklılık payı var. Zira kamusal alan aleni bir “karşılaşma”, “ilişki kurma” ve aslında bu karşılaşma üzerine refleksiyon geliştirme mekânı. Kamusal alan özel veya genel meseleler hakkında irademizin olduğu ve bizzat kendimizin başkalarının iradelerinin oluşumuna katkıda bulunduğumuz bir saha. Sosyal medya -bence hayli sınırlı olsa da- bu anlamda bir işlev de taşıyor. Hayli sınırlı diyorum, zira kamusal alanı aynı zamanda içinde “kolektif eyleyeceğimiz” bir alan olarak anlıyorum. Sosyal medya ise ortak eyleme alanımız değil, yalnızca -yine tabiri caizse- sınırlı fakat görmezden gelinemeyecek bir temas imkânı yaratıyor gibi görünüyor.

Bu temas imkânı, işi masa başında oturmak olan, aslında hayli asosyal bir hayat süren bizim gibi insanlar için belli bir sosyalleşme alanı yaratıyor. Daha fazla insanın ne yapıp ne ettiğinden haberdar olabiliyor, kendimiz de kendi yapıp ettiklerimizden başkalarını haberdar kılabiliriz. Okurlar, çevirmenler, editörler, yayınevi sahipleri... Hep birlikte bir kitabı konu edinebiliyoruz. Ne var ki, bu durum tam da “âlemin” kendisi gibi, “sanal” olabiliyor. Kitabı duyuruyoruz ama sosyal medya bu kitaba dair üzerinde uzun uzadıya konuşulacak bir mecra değil. Olması gerekiyor anlamında söylemiyorum, bir gerçeklik olarak söylüyorum. Son tahlilde, kitapla kuracağınız ilişki ister yazar ister okur, ister çevirmen ister editör olun, kendinizle olmanızı gerektiren bir süreç. Sosyal medya aynı zamanda, kendinizle olmanızı engelleyen bir “ortam”. Bu söyleyişi okuyup, “hadi canım sen de” diyen okurlarınız, söyleşi boyunca Twitter veya Facebook iletilerini kaç kez kontrol ettiklerini bir kez daha gözden geçirebilirler.

On dokuzuncu yüzyıl sonunda yazan Leon Duguit'nin 'Hak Kavramı ve Devletin Dönüşümü Üzerine' verdiği konferanslarda görebiliyorsunuz. Hatta on yedinci yüzyılda doğmuş Burlamaqui'nin 'Doğal Hukukun İlkeleri' çalışmasını görebiliyorsunuz.

Şu günlerde üretiminiz ne durumda? Covid-19'la birlikte mevcut ekonomik kriz, daha da derinleşmiş olmalı... Bu durum üretimini nasıl etkiliyor?

Aslında editoryal çalışma anlamında yoğun bir süreçten geçiyoruz diyebilirim. Söyleşi boyunca üzerinde konuşmaya fırsat bulamadık ama Türkiye'de yayıncılık sektörünün yaşadığı yapısal problemler var. Sektörde son birkaç yıldır, kıyısından yer almış biri olarak büyük laflar edebilmem mümkün değil elbette ama nitelikli içerik üretiminden başlayıp, kâğıt maliyetleri, dağıtım meseleleri, vergi yükü vs. şeklinde her biri uzun uzadıya başlıklar halinde ele alınması gereken sorunlar bunlar. Çok basit bir örnek, Türkiye'nin en büyük dağıtımçılarından biri sermaye grupları arasında el değiştiriyor ve yalnızca bu durum onlarca yayınevini kapanma tehdidiyle karşı karşıya bırakıyor. Yayıncılık dışarıdan bakıldığında bir buz pateni zarafetine sahipse de, üzerinde kayılan buzun son derece kırılğan olduğunun da görülmesi gerekiyor. Yani bir salvoya kalktığınızda, yere indiğiniz anda gölün soğuk sularını boylamayacağınızın da garantisi yok. Pandemi bu durumu daha muhtemel hâle getiriyor. Pinhan'ın bu konuda üç güvencesi var; birincisi arkasındaki elli yıllık matbaacılık tecrübesi, ikincisi günlük dalgalanmalardan etkilenmeyeceğini umduğumuz uzun erimli bir yayın stratejisi ve üçüncüsü okuma serüveninden taviz vermeyeceğini düşündüğümüz okur kitlesi.

Önümüzdeki günlerde hangi kitapları basacaksınız?

İşte yanıt vermek için yanıp tutuştuğum soru... Sonuçta editör olarak Türkçede olmasının hayalini kurduğumuz kitapları yayına hazırladığı-

Çok basit bir örnek, Türkiye'nin en büyük dağıtımçılarından biri sermaye grupları arasında el değiştiriyor ve yalnızca bu durum onlarca yayınevini kapanma tehdidiyle karşı karşıya bırakıyor. Yayıncılık dışarıdan bakıldığında bir buz pateni zarafetine sahipse de, üzerinde kayılan buzun son derece kırılgan olduğunun da görülmesi gerekiyor.

mız için, bu soru, önümüzdeki günlerde hangi hayalleriniz gerçek olacak diye sormak anlamına geliyor.

Yayınevinin geneli için değil, kendi dizi editörlüğüm için konuşabilirim.

Bu söyleşi yayımlandığında sanırım Donald Black'ın 'Hukukun Hareket Tarzı' kitabı raflarda yerini almış olacaktır. Bir anayasal tasarım teorisi çalışmasının editörlüğünü çok kısa süre önce tamamladım; çeviri değil, telif bir eser; yayın stratejimiz çerçevesinde diğer editör arkadaşlarımızın önünde. Onu Peter Fitzpatrick'ın 'Modern Hukuk Mitolojisi' kitabı izleyecek. Kıta Avrupası Hukuk Sosyolojisi disiplininin kurucusu olarak kabul edilen üç önemli isim var: Eugen Ehrlich, Georges Gurvitch ve Nicholas Timasheff. Ehrlich'i yayımlamıştık, Gurvitch'i 2021 başında yayımlarız diye tahmin ediyorum. Timasheff'i de çeviriyoruz. Ayrıca bu üçünün hocası olarak kabul edilebilecek Leon Petrazycki de çeviri programımızda yer alıyor. Söyleşinin başında bir "tempo"dan söz etmiştim. Bu kurucu metinlerin yanında, çağımızın yazarlarıyla da yayım programını dengelemeye çalışıyoruz. Bu kapsamda, yakın zamanda kaybettiğimiz, çağımızın önemli Hukuk Sosyolojisi isimlerinden Reza Banakar'ın bir makale derlemesi gelecek. Daha evvel iki kitabını yayımladığımız, yine çağdaşlarımızdan, Roger Cotterrell'in 'Hukuk, Toplum ve Kültür' kitabı da çevirmende... Ayrıca çok kısa sürece önce çıkmış son derece kapsamlı bir hukuk metodolojisi kitabı için de çevirmenimizle anlaştık.

Hukukun mahiyetinden hukuk hakkında düşünmenin mahiyetine

Roger Cotterrell'in kaleme aldığı Hukukbilimin Politikası, Saim Üye çevirisiyle Pinhan Yayınları tarafından yayımlandı. Cotterrell'in ele aldığı en yakıcı sorun, özellikle modern dönemde felsefi metodolojiyi benimsemiş olmanın, yaklaşımlarını bir hukuk teorisinin sahip olması gereken genellik iddiasına karşılık geldiğini söyleyen hukuk felsefesi akımlarının gerçekten de bu genelliği, dolayısıyla bir teori olmanın hakkını verip vermediği...

ertuğrul uzun

Son yedi, belki sekiz yıldır hukuk kuramı çevirilerinde geç kalınmış fakat yine de sevindirici bir zenginlik yaşıyoruz. Bu zenginliğin önemli bir ayağını, literatürü takip edenlerin tartışmasız kabul edeceği üzere, Pinhan Yayıncılık'ın Hukuk Dizisi başlığıyla yayımladığı kitaplar oluşturuyor. On dört yılı üniversitede aynı anabilim dalında, son dört yılı da Eskişehir Okulu'nda birlikte çalıştığımız Kasım Akbaş'ın editörlüğünde devam eden dizi, hukukbilim adı verebileceğimiz bir üst başlıktaki klasik ve çağdaş eserleri Türkçe okurun erişimine sunuyor. Hukuk eğitimine neredeyse otuz yıl önce başlamış, yirmi yıldan fazla süredir hukukun kuramsal yönüyle ilgilenmiş bir hukukçu olarak, yayımlanan her yeni esere, bu kitapları Türkçede çok daha önce, hukukun felsefi yönlerine meraklı bir öğrenci veya genç bir akademisyen olduğum günlerde görebilmiş olma isteğiyle iç geçirerek baktığımı söylemeliyim.

Hukukbilim çevirileri ile Pinhan'ın Hukuk Dizisi'ni anarak genel mahiyette bir giriş yaptım, fakat bu yazıda asıl amacım, yine Pinhan'dan çıkan tek bir kitap üzerine, Roger Cotterrell'in Hukukbilimin Politikası (HP) hakkında birkaç kelam etmek.

Cotterrell'in de tanımıyla, hukukbilim, "hukuk hakkında yapılan ve sadece doktrin yorumlarıyla veya teknik yönergelerle sınırlı olmayan her tür genel entelektüel sorgulamayı" kapsayan bir çalışma alanına karşılık geliyor. Bu açıdan hukukbilimin, hukuk disiplini içerisinde kendini bir meta-disiplin gibi sunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim "meta/üst/kapsayıcı" entelektüel faaliyetler, aynı potaya dahil edilebilecek disiplinleri bir araya getirir, bu disiplinlerin esasında müşterek bir teorik temele sahip olduklarını gösterirler. Kimi zaman potaya dahil edilen disiplinler

Pinhan Yayıncılık'ın Hukuk Dizisi, hukukbilim adı verebileceğimiz bir üst başlıktaki klasik ve çağdaş eserleri Türkçe okurun erişimine sunuyor.

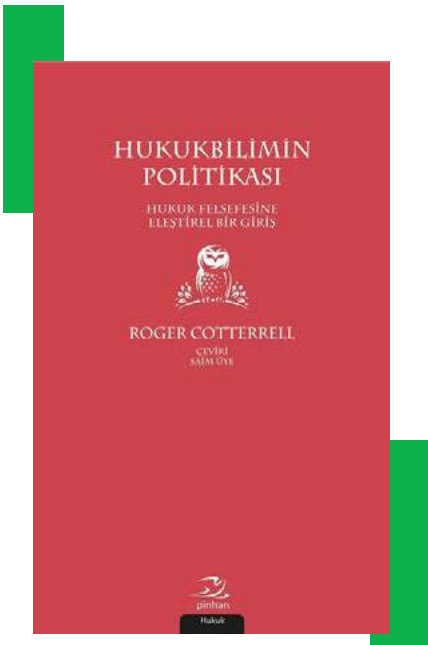

Cotterrell'in de tanımıyla, hukukbilim, "hukuk hakkında yapılan ve sadece doktrin yorumlarıyla veya teknik yönergelerle sınırlı olmayan her tür genel entelektüel sorgulamayı" kapsayan bir çalışma alanına karşılık geliyor.

en geniş haliyle entelektüel faaliyetlerin tamamını kapsar ve bilmenin, bilgiyi üretmenin ve sunmanın tek bir mekanizmaya dayandığı savunulur.

Hukukbilim ifadesinin sıklıkla kullanıldığı şekliyle hukuk hakkındaki, doktrini aşan her tür düşünme faaliyetine atıf yaparak kullanılması nedeniyle, Cotterrell, hukukbilimin bu altını çizdiğim iddiasını veya yönelimini, daha verimli bir tartışma yürütmek için, hukuk teorisi olarak adlandırıyor. Böylece "hukukun mahiyetini sistematik biçimde anlamayı hedef[leyen]" hukuk teorisinin, hukukun meta-disiplini olarak şunu yapmaya çalıştığını söylesek, Cotterrell'in itirazı olmazdı diye düşünüyorum: Hukuk disiplini olarak adlandırılan çalışma alanının alt alanları arasındaki müşterek hususları bulmak. Bu elbette, yine Cotterrell'in dediği gibi, tam da yukarıdaki tanım da alıntıladığımız "genel" nitelemesini karşılıyor.

Söz konusu "genel"liği sağlamak için bu alanda kalem oynatanlar, hukuk araştırmasını başka araştırma, düşünme, bilgi üretmeye metotlarıyla ilişkilendirme ihtiyacı hissederler. Yine Cotterrell'in yaptığı belirlemeyle, hukuk teorisinin felsefe kaynaklı yaklaşımlarıyla sosyoloji kaynaklı yaklaşımlarını birbirinden ayırmak mümkün görünüyor. Yazarın isimlendirmesiyle felsefe kaynaklı hukuk teorisi yaklaşımlarına karşılık gelen "normatif hukuk teorisi", hukuk olgusunu felsefi kavramlaştırma yoluyla anlamaya çalışıyor. Nitekim HP de, normatif hukuk teorisine hasredilmiş. Bir müjde olarak, yazarın hukuku sosyolojik yaklaşımla teorileştirmeye hasrettiği çalışması Hukuk Sosyolojisi'nin de, çok kısa süre önce yine Pinhan'dan (ve yine Saim Üye çevirisiyle) Türkçeye kazandırıldığını söyleyelim.

Hukukbilimin Politikası, Roger Cotterrell, Çev: Saim Üye, 424 syf., Pinhan Yayıncılık, 2020.

Hukukbilimin, hukuk disiplini içerisinde kendini bir meta-disiplin gibi sunduğunu söyleyebiliriz. Nitekim “meta/üst/kapsayıcı” entelektüel faaliyetler, aynı potaya dahil edilebilecek disiplinleri bir araya getirir, bu disiplinlerin esasında müşterek bir teorik temele sahip olduğunu gösterirler.

Hukukla ilgili “genel” bir entelektüel faaliyet yürütmenin zorluğu, hukukun bizzat kendisinin genel olmayışı. Yani hukukçuların icra ettikleri meslekler çerçevesinde düşünecek olursak, hukukun alametifarikası genellik değildir. Hukuk, sınırları egemenlik gibi kutsallaştırılmış bir kavramla belirlenmiş fiziksel mekanlarda varlık bulur. Üstelik sadece bu sınırlar değil, sınırlar içerisindeki hukuk uygulamalarına kaynaklık eden normlar da sürekli değişir. Bu değişim, hukukbilimciyi, hukuk teorisyenini yahut hukuk felsefecisini neyin genel olduğunu belirlemek gibi ciddi bir yükün altına sokar.

HP'nin elimize tutuşturduğu yakıcı sorun, ya da en azından bende uyandırdığı soru, özellikle modern dönemde felsefi metodolojiyi benimsemiş olmanın, yaklaşımlarını bir hukuk teorisinin sahip olması gereken genellik iddiasına karşılık geldiğini söyleyen hukuk felsefesi akımlarının gerçekten de bu genelliği, dolayısıyla bir teori olmanın hakkını verip vermediği. Sorunun yakıcılığının bir yönü, bugüne dek hukuk felsefesi alanında yapılmış tartışma ve çalışmaların yeterliliğini ve mahiyetini sorgulamaya zorlaması. Diğer yönü ise, bir hukuk teorisinin kurulma olanağının hangi metodoloji veya perspektife bağlı olduğunu düşünmeye sevk etmesi.

Hızlıca sorabileceğimiz bir soru, eğer normatif hukuk felsefesi alanında yapılan çalışmalar, bir hukuk teorisi olmanın koşulu olan “genellik”in hakkını veremiyorsa, yaptıkları esasında nedir? Bu “genellik”i sağlayamamalarının nedeni nedir? Kendi içinde farklı gelenekler barındıran devasa bir literatür bugüne kadar neyle uğraşmıştır? Kendim için soracak olursam, hukuk felsefecileri, üstten bakış iddiasıyla bilgi üretirken, esasında kendilerinin ne yaptıkları hakkında düşünmüşler midir? Hukukun mahiyeti hakkında düşünmenin mahiyeti nedir?

Cotterrell'in yaptığı belirlemeyle, hukuk teorisinin felsefe kaynaklı yaklaşımlarıyla sosyoloji kaynaklı yaklaşımlarını birbirinden ayırmak mümkün görünüyor. Yazarın isimlendirmesiyle felsefe kaynaklı hukuk teorisi yaklaşımlarına karşılık gelen "normatif hukuk teorisi", hukuk olgusunu felsefi kavramlaştırma yoluyla anlamaya çalışıyor.

Cotterrell'in HP'de ortaya koyduğu iddia, normatif hukuk teorisi alanında üretilen farklı ekoller ve akımlar şeklinde ortaya çıkmış düşüncelerin esasında hukuka bir hukukçu perspektifiyle yaklaştığı. Yani yazar, normatif hukuk teorisinin, hukukun mahiyetini hukukun alt alanlarından bağımsızlaşarak genel bir bakışla anlamaya çalışsa da, hukuka bir türlü dışarıdan bakmayı beceremediğini, hukukçuluk mesleğinin icrası için gerekli araçları sağlama işlevini yerine getirmenin ötesine gidemediğini söylüyor. Elbette bütün bu çalışmalarını bir kenara atma niyetinde değil ve kendi yaklaşımını açısından bütün bu çalışmaların hakkını da veriyor. Yazara göre, kusurlarına rağmen normatif hukuk teorisi çalışmaları pozitif hukukun ve hukuk pratiğinin ötesine geçme imkanı veren yolları da göstermiştir. Fakat kendileri bu yollardan gitmeyi tercih etmemiştir.

HP'deki önemli tespitlerden biri, modern hukuk felsefesinin "hukukçular" eliyle inşa edildiği. Nitekim tam da Türkiye'de de gördüğümüz gibi, hukukun mahiyetinin çalışılması, sanki münhasıran hukuk formasyonuna sahip, hatta HP'nin odağına aldığı Anglo-Amerikan dünya söz konusu olduğunda, bilhassa da Amerika örneğinde, hukuk pratiğine avukat veya yargıç olarak müdahil olmuş kişilere ait bir alanmış gibi algılanır. Bu durumda hukuk teorisyeninin hem beslendiği zemin hem de muhatabı her daim hukukçulardır ve bu entelektüel ortam, hukukçuluk mesleğinin icrası için konuşmakla sonuçlanır. Söz konusu hukukçular, çoğunca felsefi heveslere de sahiptirler fakat düşünce ufukları hukuk pratiğiyle sınırlıdır. Bunun bir başka sonucu, hukuk felsefesinin "hukuk nedir?" sorusunun sıklıkla "yargıcın uygulaması gereken hukuk nedir?" sorusu gibi algılanması ve cevaplanmasıdır.

Cotterrell meseleyi sadece hukuk teorisyenlerinin entelektüel formasyonlarına bağlayarak

Hukukla ilgili “genel” bir entelektüel faaliyet yürütmenin zorluğu, hukukun bizzat kendisinin genel olmayışı. Yani hukukçuların icra ettikleri meslekler çerçevesinde düşünecek olursak, hukukun alametifarikası genellik değildir.

birakmıyor. Ona göre, bu alanda ileri sürülen görüşler, aynı zamanda, kendi çağlarının siyasi ve sosyolojik atmosferinde mayalanmışlardır. Bunu pek tabii ki düşünce tarihinin her dönemi için söylemek mümkündür fakat belki buradaki vurgu, hukuku felsefi kavramlarla anlamaya ve açıklama çabasının kendiliğinden iddia ettiği evrenselliğinin ve zamanın ötesinde oluşunun zayıflığıdır.

Kitabın her bir hukuk teorisi yaklaşımı bakımından hangi tespitleri yapıp hangi sonuçlara ulaştığını burada özetleyecek değilim. Ancak geleneksel hukuk okulları arasındaki mücadelenin, her bir görüşün ortaya çıktığı siyasi ve sosyal koşullar çerçevesinde nasıl yorumlanabileceğine dair ilgi çekici ve ufuk açıcı bir manzara sunduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Üstelik yazar bunu, kendi özgün iddiasının gerektirdiğinden belki de daha fazla malumat sunarak yapıyor. Dolayısıyla, modern hukuk düşüncesinin ana hatlarına aşina olan bir okurun da, kitabın argümanlarını takip etmede herhangi bir sorun yaşamayacağını düşünüyorum. Hukuk felsefesi alanında bir takdim veya ders kitabı formatında olmamasına rağmen, belli bir iddiayı bu kadar rahat okunabilir bir şekilde sunmuş olması, konuya ilgi duyan her okur için bir şans olarak nitelendirilebilir.

Kitabın Türkçe baskısı hakkında bu kadar kolaylıkla yazı yazabilmemin nedeni ise, kitabı Türkçeye kazandıran Saim Üye'nin özenli çalışması. Kuramsal kitap çevirilerini okumak kimi zaman okur için katlanılması gereken bir yüke dönüşür; bizi bu yükten kurtaran Saim Üye ile -yayın işlerine köşesinden de olsa bulaşmış birisi olarak editörlerin kitabın yayım sürecine katkısını iyi bildiğimden- dizi editörü ve kitabın çeviri editörü Kasım Akbaş'a teşekkür etmem gerekiyor.

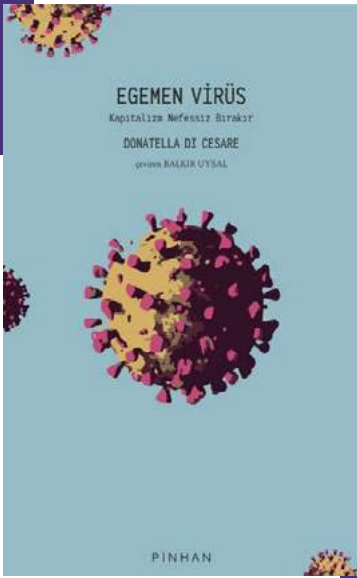
Dünyada nefes tükenirken...

Donatella Di Cesare, “Egemen Virüs ‘Kapitalizm Nefessiz Bırakır’” adlı kitabında çoğumuzun aklından geçen ama biraz da gelecek tepkilerden korkup içinde tuttuğu, temkinli konuştuğumuz meselelere cevap arıyor. öncelikle sınır tanımaması açısından korona virüsünü, egemen virüs olarak değerlendiriyor yazar. Ve virüsle birlikte yaşamda meydana gelen değişikliklerin ayrıntılarına girerek, kapitalizm mi virüs mü bizi nefessiz bırakıyor sorusunu açmaya çalışıyor.

emek erez

Donatella Di Cesare,
“Egemen Virüs
‘Kapitalizm
Nefessiz Bırakır’”
adlı kitabı Pinhan
Yayıncılık tarafından
yayımlandı.

Egemen Virüs - Kapitalizm
Nefessiz Bırakır, Donatella Di
Cesare, Çev: Balkır Uysal, 96
syf., Pinhan Yayıncılık, 2020.

Korona virüsü, kendisini dünyanın hüküm-
kranı zannedenlerin egemenliğine karşı bir
egemen virüştür diyebilir miyiz? Bu soruya şu
açılardan yanıt bulabiliriz. Duvarların durma-
dan yükseldiği, “yabancıya”, göçmene sınırla-
rın kapatıldığı bir dünyada yaşarken, Covid-19
sınır tanımazlığı açısından, egemen virüştür.
Tüm dünyayı etkisi altına alırken, sözde vatan-
severlerin kendilerini içine kapattıkları o du-
varları aşarak hiç kimseyi yarattığı tehlikeden
azade kılmayarak, egemenliğini ilan etmiştir.
Politikacıların sahneyi terk ederek, dünyayı uz-
manlara ve bilim insanlarına teslim etmek zo-
runda kaldıkları bir dünya bu aynı zamanda.
Ama diğer yandan da korona virüsü bahanesiy-
le kendi tahakküm biçimlerini insanlığa dayat-
mak için virüsü işlevselleştiren politikacıların
da zamanı. Bu nedenle virüs hakkında konu-
şmak çelişkili bir yan içeriyor, bir şekilde yeterli
tedbirlerin alınmasını arzularken, diğer taraf-
tan hukuku askıya alan, bir kararname ile hayat
üzerindeki söz hakkını elinde bulunduran ege-
menleri düşünmek zorunda kalıyoruz. Bu da
virüsün çok tartışılmasına neden oluyor çünkü
bildik teoriler üzerinden anlamlandırma çaba-
sı bir yerde çıkmaza girebiliyor. Ama dünyanın
bilgi ve deneyimleri virüs üzerine düşünürken,
hele ki devlet ve politikacılarla yüzleşmişseniz,
tartışmanın gerekliliğini de hatırlatıyor.

Şu an içinde yaşadığımız kaygı ve korku ile sa-
rılmış bedenimizin çok ayırt edemediği pek çok
uygulamanın, virüse özgü olmayabileceği, oto-
riter yöneticilerin tahtlarını sağlamlaştırdıkça,
sağlamlaştırabilecekleri düşüncesini bir kenara
atmak ne kadar doğru, bunu da zihnimizin bir
köşesinde tutmak, virüs sonrası dünyayı dü-
şünmek zor olsa da bunu yapmak mı gerekir?

Donatella Di Cesare,
“Egemen Virüs
‘Kapitalizm
Nefessiz Bırakır’” adlı
kitabında
çoğumuzun
aklından geçen ama
biraz da gelecek
tepkilerden
korkup içinde
tuttuğu,
temkinli
konuştuğumuz
meselelere cevap
arıyor.

Donatella Di Cesare, “Egemen Virüs ‘Kapitalizm Nefessiz Bırakır’” adlı kitabında çoğumuzun aklından geçen ama biraz da gelecek tepkilerden korkup içinde tuttuğu, temkinli konuştuğumuz meselelere cevap arıyor. Başta da bahsettiğimiz gibi, öncelikle sınır tanımaması açısından korona virüsünü, egemen virüs olarak değerlendiriyor yazar. Ve virüsle birlikte yaşamda meydana gelen değişikliklerin ayrıntılarına girerek, kapitalizm mi virüs mü bizi nefessiz bırakıyor sorusunu açmaya niyetleniyor. “Psiko-politika”, “biyo-politika”, “kapatılma”, “istisna hâli” gibi bu konuyla ilgili tartışmaların da odak noktasında olan kavramlar üzerinden, başka bir bakış açısı geliştirmeye çalışıyor. Aslında bir bakıma bugüne kadar dünyayı yorumlarken işlevsel kıldığımız bu kavramların virüsle yaşarken ve sonrasında hangi anlamlara gelebileceği üzerine düşündürüyor. Bahsettiğimiz gibi aşına olduğumuz bu kavramlar salgın döneminde bizi çıkışsız da bırakabiliyor.

Örneğin, Foucault’nun “kapatılma” teorisini hepimizin evlere kapatıldığı bir dönemde nasıl yorumlayabiliriz? Birçok insan işini dijital mecralara taşımak zorunda kalmışken, psikopolitika veya dijital-panoptikon hakkında ne söyleyebiliriz? Anlatmaya çalıştığım daha önce kullandığımız kavramlara dokunarak yaptığımız her yorumun, korona virüsü söz konusu olduğunda hem geçerli hem de geçersiz olabilmesi. Bu nedenle Donatella Di Cesare, “Egemen Virüs ‘Kapitalizm Nefessiz Bırakır’” kitabında zor bir işe girişiyor, bunu en baştan hatırlatmalı.

‘ENDİŞELİ BİR BEKLEYİŞTE’

“Herkes bir pencereden diğerine gözünü dikmiş, dikkatlice izliyor. Kaldırımında iki tanıdık yüz karşılaşıyor, ama selamlama, diğerini cay-

dıran, mesafe isteyen acı bir jeste dönüşüyor. Roma, bu sonsuz şehir, yüzyıllardan sonra nefesini tutmuş. Soluksuz kalmanın dehşetinde, endişeli bir bekleyişte...”

Kitabın hemen girişindeki bu cümle aylardır içinde yaşadığımızın iyi bir tasviri... Elbette yazarın İtalya deneyimi, bizim coğrafyamızda deneyimlediğimizden epey farklı yanlar içeriyor. Ancak “solsuz kalmanın dehşetinde, endişeli bir bekleyişte” cümlesi sanıyorum salgının tüm dünyada etkisini hissettirdiği düşünülürse, hepimiz için geçerli. Düşünür, dünyanın yakın geçmişinden örneklerle -mesela 11 Eylül gibi-şimdinin farklı olduğunu hatırlatıyor, 11 Eylül veya son yıllarda yaşanan terör saldırıları karşısında eğer orada değilseniz, izleyici konumundaydık. Korona virüsü farklı, kitabın cümleleriyle ifade edersek: “Şimdi ise görünmez, elle tutulmaz, uhrevi, neredeyse soyut koronavirüs vücudumuza saldırırken sadece izleyici değiliz, kurban durumundayız. Havadan gelen bu saldırı karşısında kimse güvende değil. Virüs sinsice nefesinizi hedefleyip onu sizden alarak korkunç bir ölüme neden oluyor. Bu nefessiz bırakan bir virüs.”

Elbette bugüne kadar olan tanıklığımız virüsün herkesi aynı biçimde kurbanlaştırmadığını da gösterdi, evde kalamayanlar, fabrikalarda, sokakta, markette, kargo şirketinde çalışanlar tehlikeye daha açıktı ancak bir şekilde herkesin yaşamını etkilemesi bakımından, dünyanın yakın geçmişinin deneyimlerinden farklılaşan bir yanı olduğu düşüncesine katılmak gerekir. Bu bir kriz; hem dünyanın diğer yaşayanları hem de insanlar için ama öncesi de var.

“Açlık, sosyal eşitsizlik, savaş, terör, küresel iklim felaketi ve kaynakların tükenmesi gibi

Öncelikle sınır tanımaması açısından korona virüsünü, egemen virüs olarak değerlendiriyor yazar. Ve virüsle birlikte yaşamda meydana gelen değişikliklerin ayrıntılarına girerek, kapitalizm mi virüs mü bizi nefessiz bırakıyor sorusunu açmaya çalışıyor.

Bilgiler sunulur,
tavsiyeler verilir,
beklentiler açıklanır
ancak tüm
araştırmalar devlet
kütüphanelerinde,
bakanlık
toplantılarında kalır.
Bilim insanlarının
çabaları etkisiz bir
literatür çalışmasına
indirgenerek
sonlandırılır.”

etkileri olan adaletsiz, yozlaşmış ve köhnemiş ekonomik sistem nedeniyle son yıllarda artan değişim arzusu gizlenemez” diyor, Donatella Di Cesare ve bunlardan yola çıkarak bunun bir “imdat freni” olup olamayacağını sorguluyor. Yıllardır aslında tüm bu sorunlardan yılmış bir şekilde, beklemenin içinde kaybolduğumuz düşünülürse en azından dünyanın muhalifleri için olaya bu açıdan da bakılabilir. Çünkü kitapta da sıklıkla belirtildiği gibi virüs kapitalizmin adaletsizliğini en göze görünür biçimde deşifre etti. Artık daha fazla insan aynı devam edilemeyeceğinin farkında belki de. Ama bu konuda konuşurken hâlen içinde yaşadığımız ve nasıl sonuçlanacağı hakkında çok fikrimiz olmayan bir şeyden bahsettiğimizi hep akılda tutmak gerekiyor.

VİRÜS ÖNGÖRÜLMEZ DEĞİLDİ

Kitabın dikkat çektiği bir mesele de virüsün öngörülmez olmadığı, örneğin 2019 yılında DSÖ uzmanlarından oluşan Küresel Hazırlık İzleme Kurulundan bir ekip, şöyle bir rapor yayınlıyor: “Bir küresel salgın tehdidiyle karşı karşıyayız. Hızlı hareket eden bir patojenin on milyonlarca insanı öldürme, ekonomileri tahrip etme ve ulusal güvenliği istikrarsızlaştırma potansiyeli var.”

Donatella Di Cesare ‘peki bu neden boşlukta yankılandı?’ sorusuna cevap ararken, konunun akademik kapitalizm ile ilişkisini kuruyor, ona göre bu tür durumlarda: “Bilgiler sunulur, tavsiyeler verilir, beklentiler açıklanır ancak tüm araştırmalar devlet kütüphanelerinde, bakanlık toplantılarında kalır. Bilim insanlarının çabaları etkisiz bir literatür çalışmasına indirgenerek sonlandırılır.”

Egemen Virüs” kitabında ilgimi çeken bir kavram da “bağışıklık paradigması”... Bu kavram, özellikle enfekte olanların acıları karşısında övünen bağışıkların ruhsuz, soğukkanlı tavırlarının temeli olarak görülüyor.

Dünyayla ilgili hayati konularda gerçekten olan budur, asıl konuşulması gerekenler gündelik siyasetin içinde erir gider, bunun en önemli göstergesini ekolojik sorunlara bakışta görürüz, sanki bambaşka bir evrenden sesleniyormuşsunuz gibi yankılanır söylenenler, düşünür de buna dikkat çekerken, dünyanın sonuna dair yazdıklarıyla, Haraway, Isabelle Stengers gibi isimlerin çalışmalarını hatırlatıyor ve bundan bahsederken, Günther Anders’in “ufukta gözüken insanlığın intiharına karşı uyarısını” örnekliyor. Ancak Anders’in yazdığı zamandan beri çok bir şey değişmedi: “Nükleer kıştan küresel ısınmaya geçtik. Her şey aynı kaldı, tüm farkındalığa rağmen, ekolojik felakete yönelik yarış durmadı.”

BAĞIŞIKLIK PARADİGMASI

“Egemen Virüs” kitabında ilgimi çeken bir kavram da “bağışıklık paradigması”... Bu kavram, özellikle enfekte olanların acıları karşısında övünen bağışıkların ruhsuz, soğukkanlı tavırlarının temeli olarak görülüyor. Bağışıklık paradigması anestezi demokrasisinin tarihinin bir parçası olarak değerlendiriliyor ve narko-kapitalizm kavramı ile ilişkilendiriliyor. Buna göre; “bağışıklama aynı zamanda anestezi anlamına gelir. Bireyler acıyı hissetmeden, öfke patlaması yaşamadan korkunç adaletsizliklerin izleyicisi olurlar. Felaket, bir iz bırakmadan ekran boyunca akıp gider.”

Konu bağışıklık demokrasisi ile de açıklanabilir, bu demokrasi biçimi bireye, ona zarar gelmeyeceğini düşündürür. Özellikle Amerikan demokrasisinde geçerli “bana dokunma” modelinin yansımasıdır. Kişiler demokratik hakları sadece kendileri üzerinden biçimlerler bu anlayışta. Liberal politik tahayyülün getirisi,dir,

“**Egemen Virüs ‘Kapitalizm Nefessiz Bırakır’**”
adlı kitabında,
Donatella Di Cesare,
hâlâ içinde
yaşadığımız için
konuşması ve
anlamlandırması
zor bir konuyu
İtalya tanıklığını da
işin içine katarak
tartışıyor.

birey katılım talep etmez, koruma talep eder. Sadece kendi fikirlerinin, bedeninin korunması yeterlidir. Buna benzer olarak, demokratik anestezi hissiz bırakır, sorunu sadece kişinin kendi ahlâki tutumuna indirger, başkasını kapsamaz, dışarıda tutar. Böylece, pandemide dünyanın dayanışmada neden sınıfta kaldığını da biraz olsun açıklayabiliriz, demokrasiyi sadece kendi söz hakkının güvencesi olarak görmek “demokrasinin demokratikleştirmesi”nin de önünü kapatır ki Donatella Di Cesare buna da dikkat çekiyor.

“Egemen Virüs ‘Kapitalizm Nefessiz Bırakır’”
adlı kitabında, Donatella Di Cesare, hâlâ içinde
yaşadığımız için konuşması ve anlamlandırma-
sı zor bir konuyu İtalya tanıklığını da işin içine
katarak tartışıyor. Kitap, Pinhan Yayınları ta-
rafından, Balkır Uysal çevirisi ile basıldı. Me-
tin, bir anlamda aklımızdan geçen, henüz adını
koyamadığımız bugünler hakkında konuşmaya
cesaret ettiriyor çünkü bu deneyim dünyanın
sonrasını tahayyül etmeyi zorlaştırırken, diğer
yandan nasıl olmaması gerektiği hakkında bize
çok şey söylüyor en azından kapitalist bir dün-
yanın artık yaşamın nefesi için tehlikeli olduğu-
nu daha yüksek sesle söylemenin yolunu açıyor.

Jung'un ilk dönem izleği: Psikiyatri Araştırmaları

Psikiyatır Carl Gustav Jung'un 1902-1905 yılları arasında kaleme aldığı makaleler İsmail Hakkı Yılmaz'ın çevirisiyle Pinhan Yayınları etiketiyle okurla buluştu. Kitap, Jung'un doktora tezinin konusu olan okült fenomenlerden histeriye, histeriden manik bozukluğa kadar pek çok hastalık üzerine bilimsel incelemeler barındırmakta.

metin yetkin

Carl Gustav Jung 1875 yılında İsviçre’de doğdu. 1895’te Basel’de tıp eğitimi aldıktan sonra 1900’de Burghölzli’de, Eugen Bleuler’in asistanı olarak çalışmaya başladı. İki sene sonra 1902’de doktorasını okült fenomenlerin psikolojisi ve patolojisi üzerine yaptıktan sonra Paris’te geçirdiği altı ayda Pierre Janet sayesinde yeni bilgiler edindi. Analitik psikolojinin kurucusu kabul edilen ve otuz altı yaşında Uluslararası Psikanaliz Birliği’nin ilk başkanı olacak Jung’un 1902-1905 yılları arasını kapsayan ilk dönem çalışmalarını ihtiva eden “Psikiyatri Araştırmaları” eserinde de yukarıdaki iki ismin ve Sigmund Freud’un etkileri görülmektedir. Öte yandan Jung’un çoğu meslektaşından farklı olarak teoloji, etnografi ve başta edebiyat olmak üzere güzel sanatları da çalışmalarına dahil etmesi ileriki yıllarda şekillenecek fikirlerinin temelini atması açısından önem arz etmekte.

Nitekim, altı bölümden oluşan kitabın ilk bölümü Jung’un “Okült Denen Fenomenlerin Psikolojisi ve Patolojisi Üzerine” başlığını taşıyan doktora teziyle başlamakta. Önsöz bölümünde editörün değindiği üzere bu tezde betimleyici psikiyatri sahasında olan Jung, kısa zaman içerisinde deneysel sahaya adım atacaktır. Yine önsöz bölümünde Jung’un çok çalışkan, çalışmalarını devamlı genişleten ve bu minvalde sık sık eklemeler yapan bir bilim insanı olduğundan bahsedilir. Tüm bu eklemeler de yine editörler tarafından metne dahil edilmiştir. Bununla birlikte çalışmaların farklı zamanlarda yayımlanması, metinlerin bazen yazar tarafından bazen de yazarın kontrolünde gözden geçirilmesi, bunun sonucu olarak metinlere hâkim olan genel çerçevenin çoğu zaman bozulması gibi hususlar sonucunda çalışmalar editörler tarafından en uygun şekilde tasnif edilmiştir. Son olarak, kitapta yer alan terimlerin bir bölümü günümüz-

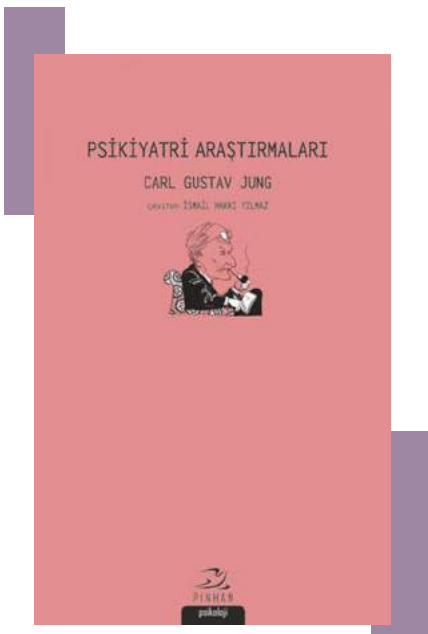

Psikiyatir Carl Gustav Jung'un 1902-1905 yılları arasında kaleme aldığı makaleler İsmail Hakkı Yılmaz'ın çevirisiyle Pinhan Yayınları etiketiyle okurla buluştu.

de kullanılmamakta yahut farklı adlar almaktadır. Bu terimler tarihe ihanet etmemek adına yazarın kullandığı hâliyle bırakılmıştır. Örnek vermek gerekirse pek çok okura tuhaf gelecek “ahlaki delilik” terimi günümüzde “sınırdaki kişilik bozukluğu” olarak yer almakta.

Kitabın ilk bölümüne dönersek, epilepsi, histeri, uyurgezerlik gibi kavramlar hakkındaki açıklamalardan sonra asıl konu olan 15 yaşındaki S.W.'nin psikiyatrik seyrine geçilmekte. S.W.'nin baba tarafından dedesinin halüsinasyon gören bir din adamı olduğu yazmakta. Kız kardeşlerinden biri ise tuhaf olarak nitelendiriliyor. Yine baba tarafından büyükannesi ise ateşli bir hastalıktan sonra üç gün trans haline geçtikten sonra kehanetler mırıldanıp bayılma nöbetleri geçirmiş. Baba, üç erkek kardeş ve diğer iki kız kardeş de buna benzer birtakım durumlar içerisinde. Buradan hareketle “Kötü Bir Kalıtım Sorunu Olan Bir Kızda Görülen Uyurgezerlik” alt başlığını tercih etmiş yazar. S.W. ise şöyle tasvir edilmekte:

“S.W. zarif bir görünüme sahipti, hafif raşitikti ancak dikkat çekmeyecek kadar hidrosefalik bir kafatası vardı, yüzü oldukça solgundu, koyu renkli gözlerinin tuhaf denecek kadar delici bakışları vardı. Ciddi bir hastalığı yoktu. Okulda vasat bir öğrenciydi, derslere fazla ilgi göstermezdi ve katılımcı değildi. Genel olarak oldukça çekingen bir yapısı vardı, fakat bu yerini ani coşku ve heyecanlara bırakırdı. Ortalama bir zekâyâ sahipti, özel bir yeteneği yoktu, müzikten de kitaplardan da hoşlanmaz, el işlerini ya da öylece oturup hayaller kurmayı severdi. Okulda bile sık sık dalıp gider, yüksek sesle kitap okurken tuhaf şekilde hatalar yapardı. (...)” (s.30)

Psikiyatri Araştırmaları,
Carl Gustav Jung, Çevirmen:
İsmail Hakkı Yılmaz, 240 syf.,
Pinhan Yayıncılık, 2020.

Kitap, Jung'un doktora tezinin konusu olan okült fenomenlerden histeriye, histeriden manik bozukluğa kadar pek çok hastalık üzerine bilimsel incelemeler barındırıyor.

Ek olarak kızın ruh çağırma gibi okült deneyimlerden hoşlandığını söylemeli. Nitekim, S.W. ruhları gördüğünü, onlarla konuştuğunu söylemekte ve ruh çağırma seanslarında bir nevi medyum olarak insanları etrafında toplamaktadır. Bu seanslara Jung da katılmış, kızını gözlemleyerek bulgularını yazıya aktarmıştır. Kızın seyrini anlatmak güç olsa da kısaca, S.W. ruh çağırırken uyanık veya yarı uyurgezer olmaktadır. Bu noktada büyükbaba figürü onun rehberi ve koruyucusu olarak belirir. Bilinç dışı sonsuz bir kayıt cihazı olarak düşünülürse ergen kızın etrafından bir şekilde edindiği bilgiler halüsinasyon görürken kendi yaratıcılığıyla harmanlanarak ona “mistik/dini” bir hava vermektedir. Hatta yabancı dilde türettiği sözcükler, yer yer farklı bir lehçeyle konuşması da bu durumla açıklanabilir. Buna daha çok “Kriptomnezi” başlığı altında değinmiş Jung. Bu terim “anı-imege” yahut “gizli anı” olarak açıklansa da en iyi şekilde örneklerle anlaşılabilir. Bu bölüme konu edinilen örneklerden en çarpıcısı ise Nietzsche'nin “Böyle Buyurdu Zerdüş” eserindeki bir paragrafta Kerner'in bir hikâyesinde geçen “tavşan avıyla” ilgili sıradan bir ayrıntının benzer bir sahne- de yer alması. Nietzsche, 12-15 yaşları arasında rahip olan büyükbabasıyla kaldığı esnada Kerner'e ilgi duymuş, küçüklüğünde okuduğu bu metinlere geri dönmese dahi¹ biliçdışında kalan bu paragrafı yeniden üretmiş. Aynı bağlamda, rüyada, transta yahut uyurgezerlikte bilinmeyen bir yabancı dilde konuşma da irdelenmiş. Ölüm döşeğindeki bir adamın Yunanca konuşması küçükken duyduğu Yunanca şiirlerin açığa çıkmasıyla S.W.'nin konuştuğu yabancı dil ise ders kitaplarında gördüğü, etrafında duyduğu yabancı kelimelerin benzerlik ilgisiyle bir araya getirilmesi, bu kelimeler bir araya gelince ağızdan çıkan söz öbeklerindeki eksikliklerin de öznenin yaratıcılığı tarafından doldurulmasıdır.

Genç bir asistanken dahi insan zihninin karmaşık yapısını ve insanla ilişkili kavramları ıskalamadan bütüncül bir bakış açısı geliştiren Jung, sonraki senelerde araştırmalarını derinleştirecek, sanattan teolojiye kadar pek çok alanı inceleyecek, arketipi, personayı, kolektif bilinçdışını ortaya koyar

“Bu türden garip işgalcilerle bilincimizin dolup taştığını rahatlıkla söyleyebiliriz ki bunların kimliklerini belirlemek zordur. Zihnin aydınlık ortamına her gün binlerce çağrışım girer ve biz onları beyhude sorgulayarak kökenlerimize ulaşmaya çalışırız. Bilinçli psişik fenomenlerin psişemizin tamamının yalnızca küçük bir parçası olduğunu akıldan çıkarmamak gerek. İçimizdeki psişik unsurların büyük kısmı bilinçdışıdır.” (s.110)

Öte yandan, S.W.’nin durumunun ilerleyen seyirlerinde büyükbabanın yerini Ulrich von Gerbenstein isimli başka bir kişi almış, bu kişi de oldukça laubali ve yüzeysel şekilde konuşmaya başlamıştır. Bu noktada S.W. bir kırılma yaşar çünkü artık uyurgezerlik ve halüsinasyon halinde inandırıcılığını kaybeder, performansını etkili kılmak için rol yapmaya başlar, rol yaptığının farkında olması yüzünden de yalan söylediği ortaya çıkar. İkisinin arasında beliren, kızın yetişkinliğinin ideal hayali olan Ivenes de vardır. Bu yazıda ayrıntılarına girememekle beraber kısaca değindiğim bu durumun sonucunda Jung bu iki bilinçaltı kişiliğin kaynağını belirtir. Büyükbaba onun geçmişini temsil ederken Gerbenstein ise 15 yaşındaki kızın kendisidir. Bu iki ucun birleşimi olan kız da bir orta yol bulmak isteyerek Ivenes hayalini yaratmıştır. Kısaca yazar, bugün dahi popüler olan medyum/kâhin sıfatlarını bilim masasına yatırarak bizleri hayrete düşüren birtakım mistik unsurların fenni açıklamasını yapmıştır. Zaten, pek çok azizin de bu tarz bir histeriden mustarip olduğunu belirtir ileride. Öte yandan farklı bölümlerde bahsettiği vakalar da dikkat çeker. Ancak bunlar arasında onu Freud’un sanatçı tarifine yaklaştıran ressam vakasında durmalı. Mani teşhisi konulan ve hırsızlıkla suçlanan bu ressam Papa ile konuşmakta, kendini Me-

sih olarak görmekte. Sürekli konuşan, hayvan sesleri çıkaran, ahlaki ve dini konularda sohbet etmeyi seven, insanların onu anlamadığını söyleyen, cezai ehliyeti olmayan bu insanda “mucit paranoyası” görmüştür Jung. Öte yandan idrak düzeyi çok yüksektir ve son derece kabiliyetlidir, yaptığı karikatürler hayranlık vericidir. Bu vaka, yazarın aklına “sıradan bir meslekte iyi işler çıkarabilecek ve hatta sivrilebilecek kadar yetenek ve enerjileri olduğu halde, küçük bir yetenek ve yok edilemez bir iyimserlikle yarı aç yarı tok bir hayvan süren şairlerle sanatçıların sefalet içindeki yaşamlarını” getirir. İşte buradan hareketle eylemlerde belirleyici olanın zekâ değil karakter olduğunu söyler Jung. Schopenhauer’den alıntı yaparak insanın “ne isterse o” olduğunu belirtir. Tam da burada Freud’un sanatçı tanımı akla gelir: Freud, sanatçıyı nevrozunu başarılı şekilde somutlaştıran kişi olarak tanımlarken onu bir tür ruh hastası olarak niteler.

Yukarıda değinilen özelliklerden hareketle, Jung’un psikoloji alanında yapacağı katkıların ve analitik psikolojinin muştusunu görürüz. Genç bir asistanken dahi insan zihninin karmaşık yapısını ve insanla ilişkili kavramları ıskalamadan bütüncül bir bakış açısı geliştiren Jung, sonraki senelerde araştırmalarını derinleştirecek, sanattan teolojiye kadar pek çok alanı inceleyecek, arketipi, personayı, kolektif bilinçdışını ortaya koyacaktır.

Bir okurun gözünden Pinhan Yayınları

Bryan S. Turner'ın Sosyoloji Sözlüğü Pinhan Yayınları tarafından yayımlandı. Turner ,bize bir kez daha sosyolojinin ne kadar coşkun ve her momentte genişleme eğiliminde bir entelektüel ve akademik disiplin olduğunu hatırlatıyor.

gökhan yavuz demir

Bryan S. Turner öğrenciliğimden beri okumayı sevdiğim ve kendisinden sürekli yeni bir şeyler öğrendiğim çağdaş sosyologlardan biridir.

Pinhan Yayınevi'yle yolum nasıl kesişti tam olarak hatırlamıyorum. Elime alıp okuduğum ilk kitapları Bulfinch Mitolojileri miydi yoksa William Blake'in Vahiy Kitapları yahut Luce Irigaray'ın Meryem'in Esrarı mıydı, emin değilim. Ama Simmel ve Durkheim basmaya başladıklarında nereye kadar gideceklerini merak etmeye başladığımı çok iyi biliyorum. Sonrası çok hızlı geldi: Jung, Frazer, Pareto, Mannheim, Park, Jaspers, Cassirer, Renan, Hume, Milton, Smith, Kierkegaard, Scheler, Mauss ve dahası. Ama en heyecan vericisi herhalde Aristoteles, Hippokrates ve Parmenides gibi antik Yunan klasikleri ile Savigny, Duguit, Burlamaqui, Ehrlich, Cotterrell gibi hukuk felsefesi ve sosyolojisinin önde gelen isimlerini birbiri peşi sıra yayınlamalarıydı. Buna Leo Strauss'un Platon'un Politik Felsefesi üzerine dersleri eklendiğinde, Pinhan Yayınları Türkiye'deki sosyal bilimler okurlarının görmezden gelmeyeceği kadar üretken bir yayınevi kimliğini çoktan kazanmıştı. Zaten hayatın öngörülemez küçük ama anlamlı bir mucizesiyle bir süre sonra ben de okuru olduğum Pinhan Yayınları'nın yazarı ve çevirmeni oldum.

Kendi kitaplarım da dahil Pinhan külliyyatı içinde hâlâ bir okur olarak beni büyüleyen iki kitap var. Biri Erwin Rohde'nin Psykhe'si. Böyle zor bir metnin Türkçeye tercüme edilmesi ve yayınlanmasındaki güçlükleri ancak tahayyül edebiliyorum. İkincisi ise, benim de bugün hakkında yazmayı tercih ettiğim Bryan S. Turner'ın Sosyoloji Sözlüğü.

Bryan S. Turner öğrenciliğimden beri okumayı sevdiğim ve kendisinden sürekli yeni bir şeyler öğrendiğim çağdaş sosyologlardan biridir. Marx ve Oryantalizmin Sonu, Max Weber ve İslam, Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm,

Bryan S. Turner'ın Sosyoloji Sözlüğü nihayet yayınlandı. Malum, hiçbir sözlük kusursuz ve eksiksiz değildir ama Turner'ın yayına hazırladığı sözlük mevcut sözlükler içindekilerin belki de en iyisidir.

Sosyoloji Sözlüğü,
Bryan S. Turner, Çev: Kolektif,
1016 syf., Pinhan Yayınları, 2020.

Eşitlik ve bilhassa hiç unutamadığım Nietzsche'nin Dansı'nın tadı hâlâ damağımdadır. Nitekim 2006'da editörlüğünü üstlendiği sözlükten de haberim var ve zaman zaman işim düştüğünde de kullanıyorum. Malum, hiçbir sözlük kusursuz ve eksiksiz değildir ama Turner'ın yayına hazırladığı sözlük mevcut sözlükler içindekilerin belki de en iyisidir. İşte bu sözlük bu yılın Ağustos ayından beri artık Türkçe olarak da kitaplığımın raflarında bulunuyor.

Her okur okuma faaliyeti esnasında bir kitapla bir başınadır. Okuma eylemi daima bireyseldir. Elinizdeki kitabı okuduğunuz anda onu sizin için anlaşılır kılacak, anlamınızı kolaylaştıracak sizden başka kimseniz yoktur. Sözlükler hariç! Biz okurların okuma faaliyetindeki yegâne dostları sözlüklerdir. Okuma faaliyeti esnasında bilmediği kelimeler, kavramlar, isimler, akımlar ve teoriler için müracaat edebileceği bir sözlüğün elinin altında durması, bir okur için bulunmaz nimettir. Evet internet bu manada okurlara büyük imkânlar sunuyor ama o çevrimiçi platformlarda sizin benim gibi fanilerin de sözlük yazarı olabildiği düşünüldüğünde, ansiklopedik sözlükler hâlâ ayrıcalıklı statülerini korumaya devam ediyor.

İyi bir okur için iyi bir sözlüğün taşıdığı anlam, bir kâşif için pusulanın taşıdığı anlamdan daha büyüktür. Yolunuzu bulmanızı, yeni bir ufka ulaşmanızı, yolda karşınıza çıkan yabancı manzarayı tanımanızı ve entelektüel sınırlarınızı keşfetmenizi sağlar, hele ki bahsettiğimiz sözlük sosyoloji gibi uçsuz bucaksız bir disipline aitse. Nihayetinde sosyoloji de homojen bir disiplin değil ve farklı gelenekler, epistemolojiler ve değerler düşünüldüğünde birden fazla sosyolojiden bahsetmek de mümkün. Bir tarafta on dokuzuncu yüzyıldan bu yana sosyoloji

İyi bir okur için iyi bir sözlüğün taşıdığı anlam, bir kâşif için pusulanın taşıdığı anlamdan daha büyüktür. Yolunuzu bulmanızı, yeni bir ufka ulaşmanızı, yolda karşınıza çıkan yabancı manzarayı tanımanızı ve entelektüel sınırlarınızı keşfetmenizi sağlar, hele ki bahsettiğimiz sözlük sosyoloji gibi uçsuz bucaksız bir disipline aitse.

kanonunu oluşturan kurucu isimler, temel kavramlar ama diğer tarafta sürekli değişen ve çetrefilleşen modern hayatın çok boyutlu yapısını anlamaya çalışan sosyoloji disiplinin içindeki yeni çalışma alanları ve yeni yaklaşımlar. Bütün bunları yüzden fazla yazar ile binden fazla madde altında toplamaya cüret etmenin kendisi bile insana çılgınca geliyor. Ama bir sosyoloji sözlüğünün, bilhassa da ansiklopedik bir sosyoloji sözlüğünün yapması gereken şey de tam olarak budur: insanlığın karşı karşıya kaldığı sosyal problemleri her yönüyle anlamaya çalışmak ve ona dair bir tefekkür geliştirmek. Bunu yaparken hem sosyolojik gelenekten kopmamak ve sosyoloji kanonuyla etkileşimi canlı tutmak ve işlemek, hem de çağdaş gelişmelerle bağını koparmadan yeniliklere, değişime ayak uydurarak yeni perspektifler sunmak. Yani aynı anda hem muhafazakâr hem de devrimci olmak.

Kabul edelim ki bizler klasik ve çağdaş sosyoloji perspektifleri hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunan böyle kuşatıcı bir sözlüğü Türkçede yazamadık. Hatta Gordon Marshall ve Raymond Boudon'un sözlüklerinin tercümelerini saymazsak, bu tarz sözlükleri Türkçeye tercüme de etmedik. Bunu salt imkânsızlık ve tembellikle izah etmek de çok mümkün görünmüyor. Kim bilir belki de bildiğimiz ve yaptığımız sosyolojiden o kadar eminiz ki başka yaklaşımları ve değişimleri takip etmeye ihtiyaç duymuyoruz. Oysa Turner'ın pek çok meslektaşıyla müşterek olarak yayına hazırladığı bu Sosyoloji Sözlüğü, bize bir kez daha sosyolojinin ne kadar coşkun ve her momentte genişleme eğiliminde bir entelektüel ve akademik disiplin olduğunu hatırlatıyor. Modern toplum ve modern sosyal hayat karmaşıklaştıkça ve çetrefilleştikçe klasikleri ezbere tekrar etmekten çok eleştirel ve yaratıcı bir sosyolojiye daha çok ihtiyaç duyuyoruz. Tur-

Ben bu yazıyı yazarken acaba onlar mutfakta hangi kitapları hazırlıyorlar ve siz bu yazıyı okurken o kitapların hangileri vitrinde yerlerini alacak? Bir okur bir yayınevinden başka daha ne isteyebilir ki zaten!

ner, bu Sosyoloji Sözlük'ünü bu amaçla yayına hazırladığını söylüyor. Türkçe okurları olarak bizler bu Sözlük'ü pek çok amaçla bir müracaat kaynağı olarak kullanmanın yanı sıra ihtiyaç duyduğumuz bu eleştirel ve yaratıcı sosyolojiyi nasıl icra edebileceğimiz hakkında bir tefekkür geliştirebilmek için ilham kaynağı olarak da görebiliriz.

İşte bu ve daha pek çok sebeple, yayınladığı ve yayınlayacağı pek çok kurucu metinle Pinhan bugün sadece Türkiyeli sosyal bilimcilere klasik kaynakları ana dilinde okuma imkânı sağlamıyor, aynı zamanda çağımızın problemlerini ve bu çağ içindeki kendi lokal meselelerimizi anlamamızı sağlayacak yeni bir bakış açısı için ilham da sunuyor.

Kitaplığımdaki Pinhan Yayınları raflarına bakarken şunu düşünmekten kendimi alamıyorum: Ben bu yazıyı yazarken acaba onlar mutfakta hangi kitapları hazırlıyorlar ve siz bu yazıyı okurken o kitapların hangileri vitrinde yerlerini alacak? Bir okur bir yayınevinden başka daha ne isteyebilir ki zaten!

Besim F. Dellaloğlu: Kültürsüz insan, toplum yoktur

Besim F. Dellaloğlu'nun
'Poetik ve Politik ve
Bir Kültürel Çalışmalar
Ansiklopedisi' kitabı
Timaş Yayınları tarafından
yayımlandı. Dellaloğlu ile
kitabını, kültür kavramını ve
medeniyet için matbaanın
önkoşul olmasını konuştuk.

esin ileri

Besim F. Dellaloğlu'nun 'Poetik ve Politik ve Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi' kitabı Timaş Yayınları tarafından yayımlandı.

Besim F. Dellaloğlu, yeni kitabı Poetik ve Politik'te okuru 'uzun bir devrim'e davet edip zihinsel bir yolculuğa çıkarıyor. Dellaloğlu, İstanbul-Sakarya-Lizbon-Strasbourg hattında şekillenen 'kültürel çalışmalar ansiklopedisi'nde, kavramlar üzerine arkeolojik kazılar yapıyor ve bu kazılardan günümüz Türkiye'sine dair önemli sonuçlar çıkarıyor.

Besim F. Dellaloğlu ile kültür kavramını ve medeniyet için matbaanın önkoşul olmasını konuştuk.

Kitapta, kültürel çalışmalar alanında düşünmeye başlamak için 28 kavram öneriyorsunuz. Bu başlıkları nasıl seçtiniz? Bu bir başlangıç mı, bu ansiklopedik çalışmanın devamı gelecek mi?

Bu kitapla birçok şeyi birlikte yapmaya çalışıyorum aslında. Bunlardan en azından ikisi şöyle: Bir, Kültürel çalışmalar için asgari bir kavramsal set oluşturmak. İki, bunu Türkiye'nin mevcut dertlerinin tespiti, bunların nedenleri ve olası çözümleriyle ilgili bir çerçeveye birlikte örmek. Fikir dünyasının en önemli kavramlarından biri olan bağlam, yani context aslında dokumadan devşirilmiş bir metafor. Yani belli dertler için, belli kavramlar, belli disiplinler, hatta belli kurumlar öneriyorum. Ancak bu set elbette mutlak değil. Sizin de fark ettiğiniz gibi gelişmeye açık bir yanı da var. Bunu ben tek başıma kitabı her baskıda biraz daha zenginleştirerek yapabilirim elbette. Ama meseleyi bir bakış tarzının yaygınlaşması, hatta kurumlaşması olarak da görebilmek lazım. Benim kafamda böylesi bir projenin ayrıntıları mevcut. Ancak Türkiye'nin mevcut şartlarında, kısa vadede gerçekleştirebilmek pek mümkün değil. Zaten bu nedenle yapamayınca yazdım.

Poetik ve Politik ve Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi, Besim F. Dellaloğlu, 408 syf., Timaş Yayınları, 2020.

Bu kitapla birçok şeyi birlikte yapmaya çalışıyorum aslında. Bunlardan en azından ikisi şöyle: Bir, Kültürel çalışmalar için asgari bir kavramsal set oluşturmak. İki, bunu Türkiye'nin mevcut dertlerinin tespiti, bunların nedenleri ve olası çözümleriyle ilgili bir çerçeveye birlikte örmek.

'Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi' kitabını yazarken kültür kavramından yola çıktığınızı yazıyorsunuz. Kültürü ise antropolojik kültür, müfredat ve maarif olarak üçe ayırıyorsunuz. Sohbetimize temel oluşturması açısından kültür nedir, neden üçe ayırıyorsunuz, kısaca anlatabilir misiniz?

Kitabın yazılma amaçlarından biri zaten temel kavramları kullanmada hâlâ oldukça yüzeysel olduğumuz fikrine dayanıyor. Örneğin eğitilmiş, donanımlı, diplomalı anlamında "Ne kadar kültürlü insan!" diyebiliyoruz. Ya da "cehaleti", "bilinçsizliği" ifade etmek için "kültürsüz" gibi bir kavrama başvurabiliyoruz. Oysa kültürsüz insan, toplum yoktur. Cehalet ve bilinçsizlik de yoktur. Bunun farkına varmak için mutlaka kültürel antropolog olmaya gerek yok artık çağımızda. İnsanın büyük ölçüde seçmediği, içine doğduğu, bütün yapıp etmelerini bir şekilde etkileyen geniş bir kümeye antropolojik kültür diyebiliriz. Buna belki asgari kültür, verili kültür de diyebiliriz.

Müfredat dediğim kültür ise Batı'da matbaa, Rönesans, Reformasyon, Aydınlanma'dan beri gelişen, genişleyen kültürel kamusal alanda toplumun temel "kaynakça"sını oluşturan poetik, estetik, kültürel yapıtlar, performanslar bütünü. Örneğin, matbaayla gündeme gelen Kadim Yunan metinlerin çevrilmesi ve klasikleşmesi; Platonik Akademilerin İtalya'dan itibaren tekrar kurulması; plastik alanların zanaattan sanata doğru evrilmesi; kutsal olan, olmayan bütün metinlerin artık bizatihi yaşayan dillerde erişilebilir hale gelmesi; müminin okuryazarlaşması ve kutsal metinlerin sahiden bir okuma konusu hale gelmesi. Bu gelişimi çok daha detaylı olarak anlatabiliriz elbette. Kitapta bunun ayrıntıları var zaten. Ben burada müfredatı dar anlamıyla

Fikir dünyasının en önemli kavramlarından biri olan bağlam, yani context aslında dokumadan devşirilmiş bir metafor. Yani belli dertler için, belli kavramlar, belli disiplinler, hatta belli kurumlar öneriyorum.

yani ulusal zorunlu eğitimde referans alınacak temel yapıtlar anlamında kullanmıyorum. Bir toplumu toplum yapan bütün kültürel ürünleri kastederek kullanıyorum.

Maarif ise aslında hem kültür hem de eğitim anlamına geliyor. Dolayısıyla “Maarif Vekili” tabelası “Milli Eğitim Bakanlığı”nda çok daha geniş spektrumlu bir bakışa işaret ediyor. Bu anlamda kültürün eğitimle değil de turizmle birlikte düşünülmesi benim açımdan tam bir çapsızlığa karşılık geliyor. Ben maarifi Almanların Bildung dedikleri kavramın karşılığı olarak kullanıyorum. Türkiye’de eğitim belki de II. Mahmut’tan beri daha çok meslek ve uzmanlık çerçevesinde düşünülüyor. Onun üzerinden bir Tanzimat, iki Meşrutiyet, bir Cumhuriyet, sayısız darbe ve yeni anayasa gündeme geldi. Ama bu bakış bence hiç değişmedi. Oysa bu maarifin sadece bir yanı olabilir. Bildung yani maarif, kaliteli insan yetiştirme faaliyetidir. Türkiye’nin en önemli genetik açığının burada olduğunu düşünüyorum.

Batı’da müfredat maariften çok önce oluştu. Siyasal kamusal alan kültürel kamusal alanın üzerine kuruldu. Osmanlı’da ise maarif açığı keşfedildiğinde henüz geniş bir kültürel kamusal alan, yani müfredat hazır değildi. Batı’da müfredat ve maarif antropolojik kültürü içerecek aştı. Bir tür Aufhebung’den söz ediyorum. Osmanlı-Türkiye tecrübesinde ise antropolojik kültür tamamen terkedildi ve oldukça araçsal, gündelik ihtiyaçlar odaklı, müfredatı asla yeterince geniş ve derin olmayan eğitim reformlarıyla idare edildi. Örneğin Avrupa aslında medrese modeline göre yapılmış olan Ortaçağ skolastik üniversitesinden modern üniversiteler çıkarabildi. Osmanlı-Türkiye tecrübesinde medrese antropolojik kültüre bırakıldı. Bu zih-

Kitabın yazılma amaçlarından biri zaten temel kavramları kullanmada hâlâ oldukça yüzeysel olduğumuz fikrine dayanıyor. Örneğin eğitimli, donanımlı, diplomalı anlamında “Ne kadar kültürlü insan!” diyebiliyoruz. Ya da “cehaleti”, “bilinçsizliği” ifade etmek için “kültürsüz” gibi bir kavrama başvurabiliyoruz. Oysa kültürsüz insan, toplum yoktur.

niyet hâlâ devam ediyor. Bu ülkenin kaderinde 3,5 yılda bir eğitim reformu yapmak var ve genellikle hepsi kozmetik. Asla esasa dair değil.

Oysa batı tecrübesinde örneğin modernlik, medeniyet gibi kavramlar müfredat ve maarihin antropolojik kültürü içererek aşabilmesinin ürünü. Yüksek kalitede fikir, kavram, yapıt, kurum, marka, patent, knowhow, inovasyon vb. üretebilmek için bu şart. Bunun için ise kültürde süreklilik ve kopuşları çok iyi yönetebilmek gerekir. Bilgiçlikle, kurnazlıkla, hamasetle, acilcilikle, panik atakla bu kadar oluyor.

Kitapta medeniyet ve uygarlık kelimeleri üzerine bizi düşündürüyor, sonra da medeniyet kelimesini tercih ettiğinizi ifade ediyorsunuz. Günümüz Türkçesinde ilk anda aklıma gelen, medeniyet/uygarlık, laik/seküler, kent/şehir gibi aynı kavramı ifade etmek için birbirinin yerine ikame edilen kelimeler var. Kitapta da anlattığınız üzere bu kelimeler farklı kökenlerden geliyor ve dolayısıyla farklı anlamlar barındırıyor. Bu ikiliğin Türkçe düşün ve yazın dünyasına etkisi nedir? Bu ikilik sizce bir zenginlik midir, yoksa yanında anlam karmaşasını da getiriyor mu?

“Medeniyet” kavramını ilk kullanan kişi Tanzimat Fermanı’nı Gülhane Parkı’nda okuyan Mustafa Reşit Paşa’dır. Bence bu asla bir tesadüf değil! Çünkü kavram Osmanlı’ya Batı’dan geliyor. Civilisation’un çevirisi. Bu kelime Arapça’da mevcut değil o zamana kadar. Örneğin İbn-i Haldun’un meşhur ‘Mukaddime’sinde “medeniyet” değil, “umran” kavramı var. Yani Türkçe’de Mustafa Reşit Paşa’dan önceye, Fransızcada Mirabeau’dan önceye yönelik olarak medeniyet kavramını kullanmak ciddi bir anakronizm riski içeriyor. Medeniyet’in etimolojisi civilisation

İnsanın büyük ölçüde seçmediği, içine doğduğu, bütün yapıp etmelerini bir şekilde etkileyen geniş bir kümeye antropolojik kültür diyebiliriz. Buna belki asgari kültür, verili kültür de diyebiliriz.

ile paralel. Civil, siteli, yani şehirli demek. Medine de şehir anlamına geliyor. Uygarlık ise çok daha yeni kavram.

Sözünü ettiğiniz ikilikler ise Türkiye'nin düşünce dünyasının kitapta anlatmaya çalıştığım anlamda kanonik bir mimariye sahip olmamasından kaynaklanıyor. Belli bir konuda aynı kavramları, kurumları kullanarak da farklılaşılabilir. Ama burası TÜSİAD ve MÜSİAD ülkesi! Kanonik bir bilince sahip olmakla, geniş bir kültürel kamusal alana sahip olmak arasında bir ilişki var. Her biri diğerini kışkırtıyor. Osmanlı-Türkiye tecrübesinde ise daha çok benim "mahalli" dediğim bir yapılanma var. Her mahalle kendi kelimelerini, kendi şiirlerini, kendi romanlarını üretiyor. Ama özellikle 1980'lerden sonra artık buna "paralel kamular" denebileceğini düşünüyorum. Kültürel alanın sektörleşmesi geniş bir ortak kamusal alan üretmeye yetmeyince "mahalle"den "paralel kamular"a geçmek gerekebiliyor kavramsal olarak.

Toplumunu da örneğin birey gibi bir birim olarak tahayyül edersek, zihninin yarısının diğer yarısıyla pek irtibatı olmaması gibi düşünebiliriz durumu. Çok geniş anlamda üretimsizliğin, verimsizliğin, katma değer eksikliğinin bir nedenini de burada aramak lazım. Benim uygarlık yerine medeniyet kavramını tercih etmem ise, bu kelimelerin ima ettiği ideolojik pozisyonlardan birini tercih etmemden kaynaklanmıyor. Tam tersine medeniyet'in çevirisi olduğu civilisation'u daha iyi temsil etme kapasitesinden dolayı ve belli bir entelektüel alanda sürekliliği, kapsayıcılığı sağlayabilmek için eski olan kelimeyi tercih ediyorum. Ya da alana dair olarak uygarlık bana medeniyet'ten daha fazla bir zenginlik sunmuyor. Aynı nedenle uzam yerine mekan'ı tercih ediyorum örneğin.

Benim uygarlık yerine medeniyet kavramını tercih etmem, bu kelimelerin ima ettiği ideolojik pozisyonlardan birini tercih etmemden kaynaklanmıyor.

Fusun Üstel'den yola çıkarak, "Eğitim her zaman itaatle ilişkilidir ama bu da bir paradoks üretir. Çünkü genellikle toplumun kalitesini artıran "uysal yurttaş", "makbul vatandaş değildir", 1968 aslında biraz da bunun sonudur" diyorsunuz. Bu kısım beni çok düşündürdü, biraz açabilir misiniz? Kitabın "Halk" bölümünde ise, zorunlu eğitim, zorunlu askerlik ve inşa edilen yolları tektipleştirmenin aracı olarak ortaya koyuyorsunuz. Kitapta anlattığınız gibi, eğitimi "devletin kültüre müdahale aracı" olarak kabul edip Terry Eagleton'ın "Kültür siyasetin panzehiridir" sözünden yola çıkarak sormak isterim: Bir müdahale aracı olan eğitimin panzehiri sizce nedir?

İki şeyi birbirinden ayırt etmek gerek. Cemiatlerden cemiyete, diyalektlerden dile, feodal prensliklerden ulus-devlete, mahalle pazarlarından ulusal pazara geçerken belli bir kültürel tekbiçimleşme şart. Ben kitapta bunun öncelikle poetik, kültürel bir inşa süreci olduğunu söylüyorum. Örneğin İtalya 1860'larda kurulduğunda nüfusun sadece yüzde 2,5'i bugünkü İtalyancayı konuşuyordu. Gerisi Dante, zorunlu askerlik, zorunlu eğitim, önce radyoda sonra televizyonda ajans haberleridir! Bir anlamda öncelikle kulağın eğitilmesi! Bu noktada geniş anlamıyla kültürün toplumu yeniden inşa etmesinden söz ediyoruz. Birey, yurttaş bu açıdan bir hasıla, ürün.

Ama olay sadece bu değil. Aynı zamanda kendileri de birer kültürel hasıla olan bireylerin, yurttaşların sadece "makbul" olmaları toplam kaliteyi arttırmaya yetmeyebiliyor. Daha önce sözünü ettiğim anlamda fikirleri, kavramları, kurumları, yapıtları, markaları, patentleri üretebilmek için çeşitliliğe, farklılaşmaya, çoğulluğa da fırsat verebilmek gerekiyor. Yaratıcılığın art-

İki şeyi birbirinden ayırt etmek gerek. Cemaatlerden cemiyete, diyalektlerden dile, feodal prensliklerden ulus-devlete, mahalle pazarlarından ulusal pazara geçerken belli bir kültürel tekbiçimleşme şart.

ması için bunlar asgari koşullar. Yaratamayan, kuramayan, inşa edemeyen bireylerden oluşan topluluklar kendilerini bir toplum olarak yeniden ve yeniden daha üst bir seviyede üretemezler.

Schiller'in o meşhur metninden, yani 'İnsanın Estetik Eğitimi İçin Mektuplar'dan beri Bildung anlamında bu ikisinin bir arada olması mümkün. Hatta bir şart. Toplum ve birey birbirlerine alternatif süreçler değil. Tam tersine aynı tencerede pişiyorlar.

Medeniyet için matbaanın önkoşul olduğunu, matbaa sayesinde Batı'da beş yüzyıldır aynı kitapları okuyan kuşaklar olduğunu, üniform bir medeniyetin de bu şekilde oluştuğunu anlatıyorsunuz. Hemen ardından da Tanpınar'ın "Kuşaklar boyunca birlikte okuduğumuz beş kitap yok" cümlesini alıntılıyorsunuz. Kitapta açıkladığınız üzere, Türkiye'de klasik ve kanon olmamasının nedeni yalnızca matbaanın "geç" gelmesi midir? Alfabe değişikliğinin bunda bir payı olabilir mi? Ve asıl sormak istediğim, yazılı olmasa da sözlü aktarımla bize ulaşan Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Yunus Emre yani halk şiirini klasik ya da kanon sayamaz mıyız?

Evet haklısınız. Ben kitapta matbaayı çok fazla öne çıkarıyorum. Ancak bu sadece benim kişisel tercihim değil. Özellikle 1980'lerden sonra ilgili literatürde oldukça hâkim bir eğilim bu. Matbaa, Avrupa'da oluşan kültürel kamusal alanın oluşmasında ve bunun kanonik bir biçimde yapılanmasında en önemli etkenlerden biri. Manuel bir mekanizma olarak artık ilkel denebilecek Gutenberg matbaası elyazmasına göre 1/200 düzeyinde hız kazandırıyor yazılı/basılı sayfa üretiminde. Ama burada bir zihniyet dönüşümünün de altını çizmek gerekiyor.

Toplum ve birey birbirlerine alternatif süreçler değil. Tam tersine aynı tencerede pişiyorlar.

Rönesans ile bir vahiy dinine inanan müminler yaklaşık 2000 yıl önce yaşamış bazı paganların şiirleri, tragedyaları, felsefe metinlerini baş tacı yapıyorlar. Belki de esas devrim bu. Matbaa sadece bunu aracı, aleti, makinesi.

Alfabe değişikliğinin mutlaka tedavi edilmesi gereken bir travmayı da içerdiğini ben yıllardır söylüyorum. Alfabenin, daha önce sözünü ettiğimiz kelimelerin politikleşmesinin ardında biraz da bu yatıyor. Ancak Osmanlı-Türkiye tecrübesinde kültürel kamusal alanın darlığını ve kanonik bilincin gelişmemişliğini sadece buna bağlamak doğru değil. Hatta tek sorun matbaanın gecikmişliği de değil. 1720'lerin Müteferrika matbaası sonuç olarak ticari bir kurumdu ve iflas etti. Yani o matbaanın ürettiği kitapları satın alarak kurumu ayakta tutacak bir kültürel kamu mevcut değildi Osmanlı'da. Zihniyet ve alet ancak bir arada olduklarında birbirlerine fayda sağlayabiliyorlar.

Kitapta okuduğumdan beri aklımdan çıkmayan bir soruyu size yöneltmek isterim, "Niye hala Mimar Sinan gibi cami yapıyoruz?"

Yıllar önce bir makale yazmıştım. Başlığı şöyleydi: "Kriter, Kritik, Kriz: Dünyalı Bir Kültür-Sanatın İmkânları". Bunun nedenlerini orada daha ayrıntılı bir biçimde açıklamıştım. 'Poetik ve Politik' kitabında sadece değindim. Bu yazı 'Zamanın İçinden Zamanın Dışından' kitabında yer alıyor. Meraklıları oradan okuyabilirler. Ama sorunuz hakikaten çok stratejik. Bu açmazın aşılması durumunda örneğin Türkiye'de Doğu/Batı, yerel/evrensel, kültür/medeniyet gibi gerilimler geride kalacaktır. Ama sorunuzu giderek daha fazla insanın sorması bile bu konuda farkındalığın artmaya başladığı şeklinde yorumlayabiliriz.

Bence çok önemli bir noktaya temas etmişsiniz.

Poiesis, yapmak, kurmak, inşa etmekten geliyor Yunancada. Belki de bu nedenle İkinci Yeniciler

“şiiir yazmak”tan çok “şiiir yapmak”tan söz ederler. Aynı şekilde “sivil şiiir”den de bahsederler.

İkinci Yeni sadece bir sivil şiiir değildir. Aynı

zamanda sivil fikir, sivil düşünce, sivil zihniyettir.

Ancak şu kadarını söyleyeyim. Akli başında olduğunu iddia eden herkese küçük bir tavsiyem var: Boş vakitlerinde bir gün Sultanahmet’e gitsinler ve Ayasofya ile Sultanahmet Camii arasındaki banklara otursunlar. Ellerindeki akıllı telefondan bu iki tapınağın tarihiyle ilgili asgari malumatı okurken, kafalarını bir Ayasofya’ya bir Sultanahmet’e çevirsinler. Bunun sağlayacağı asgari idrak sıçraması hem sizin sorunuzun anlamını kavramaya hem de aslında Türkiye’nin birçok meselesinin çözümüne destek verecektir.

Adı Poetik ile başlayan kitabınız hakkında son soruyu şiiir üzerinden yöneltmek isterim. Kitabın “Uzun Devrim” bölümünde, Turgut Uyar’ı alıntılıyorsunuz ve “Sanırım Cumhuriyet’in iktidarıyla, muhalefetiyle bir bütün olarak, istikrarlı bir şekilde başaramadığı tam da Turgut Uyar’ın söyledikleridir. İkinci Yeni asla sadece bir şiiir değildir. Uzun bir devrime ilmihal arayanlara duyurulur” diyorsunuz. Sizin için nedir İkinci Yeni ve Turgut Uyar’ın önemi? Biraz bunun üzerine konuşabilir miyiz?

Bence çok önemli bir noktaya temas etmişsiniz. Poiesis, yapmak, kurmak, inşa etmekten geliyor Yunancada. Belki de bu nedenle İkinci Yeniciler “şiiir yazmak”tan çok “şiiir yapmak”tan söz ederler. Aynı şekilde “sivil şiiir”den de bahsederler. İkinci Yeni sadece bir sivil şiiir değildir. Aynı zamanda sivil fikir, sivil düşünce, sivil zihniyettir. Birçoklarına apolitik gözükmesinin nedeni, Türkiye’de kültürel kamusal alanın feodal kalleler şeklinde yapılaşmasından ileri gelir. Bazıları kızacak belki ama Nazım Hikmet ve Necip Fazıl politiktir ama sivil değildir. İkinci Yeni ise hem politiktir hem sivildir. Ancak onlar için politik olanın anlamı diğerlerinin politik olana

Nazım Hikmet ve Necip Fazıl politiktir ama sivil değildir. İkinci Yeni ise hem politiktir hem sivildir.

yükledikleri anlamla aynı değildir. Bence İkinci Yeni, Türkçeden, Türkiye'den dünyaya önerilmiş en kaliteli şeydir. Henüz hiçbir alanda bir eş değeri yoktur. Bir ethos, bir hareket, bir gelenek, bir kurum özellikleri göstermelerini de ayrıca önemsiyorum.

Aidiyet: Dışlanma ve kabul sarmalında göçmen olmak

Mustafa Poyraz'ın derlediği Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabı üç ana bölümden meydana geliyor: Toplumsal çeşitlilik ve yalnızlaşan bireyin aidiyet sorunu; çok kültürlülüğün limiti; göçmenle birlikte oluşan yeni dinamikler ve perspektifler. Bu bölümlerde yer alan kuramsal metinler ve farklı göçmen gruplarının deneyimlerine odaklanan yeni saha araştırmaları, makro sosyal süreçlerin içerisinde göçmen öznelliğinin yerini tartışıyor.

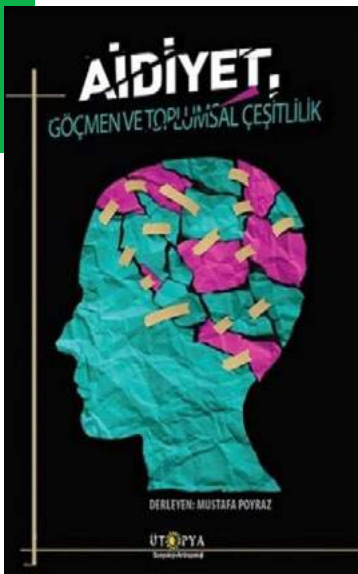
murat arpacı

Mustafa Poyraz'ın derlediği **Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik** kitabı **Ütopya Yayınları** tarafından yayımlandı.

Hannah Arendt yaklaşık 70 yıl önce yazdığı **Totalitarizmin Kaynakları** kitabında, Birinci Dünya Savaşı'nın "hiçbir yere kabul edilmeyen ve hiçbir yerde asimile olamayan göçmen gruplar" yaratmasından bahseder. Arendt'in de vurguladığı üzere yaşadıkları topraklardan ayrılan göçmenler insan haklarından yoksul bırakılmış ve hiçbir söz haklarının olmadığı bir belirsizlik eşliğine mahkûm edilmişlerdir. Arendt'in değerlendirmelerine kaynaklık eden durumun bugün de tekrarlandığını söyleyebiliriz. Günümüz insanı savaşların ve işgallerin neden olduğu göçlere ve daha güvenli bir yaşam alanı bulmak adına kitlesel olarak sınırları aşmaya çalışan uluslararası göçmenlerin yaşadığı insanlık dramlarına tanıklık ediyor.

Uluslararası göçler uzunca bir süredir sosyal bilimcilerin başlıca çalışma alanlarından birini oluşturuyor ve her geçen gün bu alanda yeni araştırmalar yayınlanıyor. Uluslararası göç meselesinin başta siyasi, ekonomik, kültürel ve mekânsal olmak çok yönlü bir olgu olduğu aşikâr. Bununla birlikte tüm bu makro süreçleri hesaba katarak daha tekil alanlara ve özellikle göçmenlerin yaşadığı aidiyet sorununa ve kimlik krizlerine eğilmek gerekiyor. Göçle birlikte kültürel ve mekânsal aidiyet bağları parçalanan göçmenler yaşadıkları güvensizlik çemberiyle başa çıkmakta zorluk çekmektedirler. Yerinden edilme en başta kişinin kendisini mutlu ve güvende hissettiği sosyal kimlik çeperini erozyona uğrattırıyor. Irkçılığın, ayrımcılığın, yabancı düşmanlığının, göçmen karşıtlığının, şiddetin ve küresel anlamda yoksulluğun yükselişe geçtiği bir dönemde göçmen olmak "ait olmayı" sürekli bir biçimde krize sokan bu sorunlarla başa çıkmayı gerektiriyor. Bu bakımdan göçmenlerin yeni yaşamlarına entegre olmasıyla ilgili konular hem bugün hem de uzun vadede sosyal bilimlerin açısından güncelliğini koruyacak bir mesele olacağı benziyor. Mustafa Poyraz'ın derlediği

Aidiyet Göçmen Ve Toplumsal Çeşitlilik, Derleyen: Mustafa Poyraz, 288 syf., Ütopya Yayınevi, 2020.

Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabı üç ana bölümden meydana geliyor: Toplumsal çeşitlilik ve yalnızlaşan bireyin aidiyet sorunu; çok kültürlülüğün limiti; göçmenle birlikte oluşan yeni dinamikler ve perspektifler.

ve yakın zamanda yayınlanan Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabının bu anlamda önemli bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz. Poyraz'ın çalışmasında yer alan ve her biri alanında tanınmış isimlerin yazdığı 12 makale, göç meselesini aidiyet sorunsalı etrafından tartışan ve tekilliklere eğilen özgün araştırmaları ihtiva ediyor.

ÖNYARGILAR KARŞISINDA GÖÇMENLER

Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabı üç ana bölümden meydana geliyor: Toplumsal çeşitlilik ve yalnızlaşan bireyin aidiyet sorunu; çok kültürlülüğün limiti; göçmenle birlikte oluşan yeni dinamikler ve perspektifler. Bu bölümlerde yer alan kuramsal metinler ve farklı göçmen gruplarının deneyimlerine odaklanan yeni saha araştırmaları, makro sosyal süreçlerin içerisinde göçmen öznelliğinin yerini tartışıyor. Çalışmanın birçok makalede dikkat çektiği üzere günümüzde göçmenlerin karşısına çıkan idari-siyasi bariyerler ile ön yargı temelinde oluşan sosyal bariyerler “yabancı” olma duygusunu kronik hale getiriyor ve aidiyet sorununu daha da derinleştiriyor. Kitapta yer alan ve Jan Spurk'ın yazdığı “Göçmenlerin Karşısında: Önyargıların Gücü ve Muhtemel Gelecekler” başlıklı makale bu soruna eğilmesi açısından önemli. Jan Spurk makalesinde, göçmenleri yerli nüfus karşısında “görünmez” hale getiren ve toplumsal olarak tanıma olasılıklarını zayıflatan ön yargıyı şu sözlerle tartışıyor:

“Göçmenlerin ve aynı zamanda yerleşik nüfusun karşı karşıya kaldığı önyargılar, aktörlerin dünya görüşlerine sağlam bir biçimde işlemiştir. Böylelikle önyargılar, büyük oranda, diğerlerini, onların davranışlarını, yaşam biçimlerini vb. açıklayan olan bilginin, tanımanın ve anlama-

Başka toplumlara karşı oluşan bu önyargıların tarihsel temelleri kimi yerlerde ulus inşa süreçlerinin bir parçası olarak gelişen, kimi yerlerde ise sömürgeciliğin meşrulaştırılmasında ideolojik harç işlevi gören icat edilmiş mitlere dayandığı bir gerçek. Bu çerçeveden hareketle Poyraz'ın çalışmasının ortaya koyduğu üzere aidiyet sorununu hem tarihsel hem de güncel parametreleriyle tartışmak gerekiyor.

nın yerini alırlar. Önyargılar yalan ya da keyfi yargılar değil, yaşananlara, geleneklere, mitlere referans veren a priori değer yargıdır. Önceden kurulmuşlardır, basit, kurulu ve (neredeyse) herkes tarafından razı gelinen normatif bir çerçeveye göre diğerlerini ölçüp biçerler.” (s.24)

Başka toplumlara karşı oluşan bu önyargıların tarihsel temelleri kimi yerlerde ulus inşa süreçlerinin bir parçası olarak gelişen, kimi yerlerde ise sömürgeciliğin meşrulaştırılmasında ideolojik harç işlevi gören icat edilmiş mitlere dayandığı bir gerçek. Bu çerçeveden hareketle Poyraz'ın çalışmasının ortaya koyduğu üzere aidiyet sorununu hem tarihsel hem de güncel parametreleriyle tartışmak gerekiyor. Çoğu kez siyasal gerekçelerle toplumların kolektif belleğine ekilmiş bu önyargılar göçmenlerin yerli nüfusla olan gündelik temaslarında hızla gün yüzüne çıkabiliyor. Kitapta yer alan M. Ertan Kardeş'in "Toplumsal Çokluğun İmhası ve Politik Topluluk" başlıklı makalesi de farklılığa ve çokluğa karşı geliştirilen bu yargıların linç kültürü ve kıyım mantığı içerisinde nasıl işlediğini tartışması bakımından dikkat çekici. Kardeş'in de işaret ettiği üzere öteki olanın düşmanlaştırılması linç ve kolektif şiddete kapıyı sonsuza dek açıyor. Göçmenlerin sürekli bir biçimde önyargı, linç, kolektif şiddet ve sınırdışı edilme tehdidiyle yaşadığı bir süreçte "çok kültürlülük miti"nin de sorgulanması gerekiyor. Poyraz'ın çalışmasında bu mite dair eleştirel çalışmaların bulunduğu makaleler duvarların giderek yükseldiği bir dönemde hem çok kültürlülüğün neden başarısız olduğunu hem de bu başarısızlıktan çıkacak derslerle bir arada yaşamayı tekrar nasıl mümkün kılacağımızı tartışıyor.

Aidiyet krizinin nasıl yaşandığını anlamanın yolu şüphesiz göçmenlerin yaşadıkları sorunları birincil ağızlardan dinlemekten geçiyor. Bu bakımdan saha araştırmaları sorunu tartışmak ve de doğru bir biçimde kavramak açısından kritik bir öneme sahip.

SAHADA GÖÇMEN DENEYİMLERİNİ DİNLEMEK

Aidiyet krizinin nasıl yaşandığını anlamanın yolu şüphesiz göçmenlerin yaşadıkları sorunları birincil ağızlardan dinlemekten geçiyor. Bu bakımdan saha araştırmaları sorunu tartışmak ve de doğru bir biçimde kavramak açısından kritik bir öneme sahip. Mustafa Poyraz'ın çalışmasında yer alan makalelerden biri olan Şükrü Aslan'ın "Avrupa'nın Değişen Kimlik Manzarasında Yabancılar: Avusturyalı Aleviler Örneği" başlıklı çalışması bu bakımdan dikkat çekici. Aslan'ın Avusturya'da gerçekleştirdiği saha araştırması verilerine dayanan makale, Avrupa'nın etno-kültürel çeşitliliğe en fazla sahip olan bir ülkesinden hareketle günümüzde kimliklerin bugün nasıl akışkan hale geldiğini gösteriyor. Aslan'ın "transfer kimlikler" kavramıyla tartıştığı bu akışkanlık ve göçmenlerin "anavatan" ile "yeni vatan" arasında yaşadıkları sınır deneyimi "vatandaşlık" olgusuna dair yaşanan kavramsal krizi çözme adına yeni arayışları kaçınılmaz hale getiriyor. Buradan hareketle "çokkültürlü yurttaşlık", "ulus-ötesi yurttaşlık" ve "diasporik yurttaşlık" gibi kavramlarının yeniden okunması gerektiğini öneren Aslan, göçmen öznelliğinin geleneksel kimlik mekânları ile nasıl yeniden üretildiğine dikkat çekiyor. Kitapta "kimlik" meselesine bu defa Türkiye'deki göçmen deneyimleri çerçevesinden ışık tutan başka bir çalışma ise Ayhan Kaya'nın "Türkiye'de Suriyeli Diasporik Alanların Oluşumu" makalesi. Kaya'nın çalışması, diasporik kimliklerin yaşadığını donma halinin kaynağında sanıldığı gibi göçmen grupların gelenekçiliğinin değil siyasal, sosyo-ekonomik ve hukuksal süreçlerin bulunduğunu belirten önemli bir sorunsal etrafında geliyor. Yapısal sorunları perdeleyerek aidiyet sorununu "kültürel benzerlik ya da farklılık" kavramlarına sıkıştıran yaklaşımlara mesafeli duran Kaya, Su-

Mustafa Poyraz'ın Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabı bu hattı hem kuramsal hem de sahadan örneklerle tartışmamızı sağlayan bir çalışma olarak literatüre önemli bir katkı sağlıyor.

riyeliler örneğinde göçmenlerin yaşadıkları dışlanma mekanizmalarının diasporik mekânların oluşmasında oynadığı role dikkat çekerek aidiyet meselesini çok daha geniş bir sosyo-politik bir çerçeve içerisinde tartışmamızı sağlıyor. Bu bakımdan önyargı, dışlanma, kimlik ve diasporik mekânlar arasındaki hattı görmemiz aidiyet sorununu bilimsel bir yerden okumak açısından önem arz ediyor. Mustafa Poyraz'ın Aidiyet: Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik kitabı bu hattı hem kuramsal hem de sahadan örneklerle tartışmamızı sağlayan bir çalışma olarak literatüre önemli bir katkı sağlıyor.

HUKUKUN HAREKET
TARZI

DONALD BLACK
ÇEVİREN
HASAN BASRI ÇİFCİ

PINHAN

Hukukun Hareket Tarzı

Yazar: **Donald Black**
Çeviri: **Hasan Basri Çifci**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **176**

Hukuk Sosyolojisi

Yazar: **Roger Cotterrell**
Çeviri: **Saim Üye**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **496**

HUKUK
SOSYOLOJİSİ
GİRİŞ

ROGER COTTERRELL
ÇEVİREN
SAİM ÜYE

PINHAN

HUKUK VE DEVRİM
BATI HUKUK GELENEĞİNİN
OLUŞUMU

HAROLD J. BERMAN
ÇEVİREN
KIVILCIM TURANLI

PINHAN

Hukuk ve Devrim

Yazar: **Harold J. Berman**
Çeviri: **Kıvılcım Turanlı**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **800**

HAKKANIYET OLARAK
ADALET

JOHN RAWLS
ÇEVİREN
OSMAN BAŞ

Hakkaniyet Olarak Adalet

Yazar: **John Rawls**
Çeviri: **Osman Baş**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **272**

DOĞAL HUKUKUN
İLKELERİ

JEAN JACQUES BURLAMAQUI
ÇEVİREN
BARKIN ASAL

Doğal Hukukun İlkeleri

Yazar: **Jean Jacques Burlamaqui**
Çeviri: **Barkın Asal**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **120**

HUKUKİ
ARGÜMANTASYONUN
TEMELLERİ

YARGI KARARLARININ GEREKÇELENDRİLMESİ
TEORİLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

EVELINE T. FETERIS
ÇEVİRİ
ERTUĞRUL UZUN

Hukuki Argümantasyonun Temelleri

Yazar: **Eveline T. Feteris**
Çeviri: **Ertuğrul Uzun**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **472**

KURUCU İKTİDARIN
ELEŞTİRİSİ
ANAYASANIN MADDİ VE FİİLİ NEDENİ

O. VAHDET İŞSEVENLER

**Kurucu İktidarın
Eleştirisi**

Yazar: **Osman Vahdet İşsevenler**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **280**

**Hukuk Sosyolojisinin
Temel İlkeleri**

Yazar: **Eugen Ehrlich**
Çeviri: **Artun Mimar**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **506**

HUKUK
SOSYOLOJİSİNİN
TEMEL İLKELERİ

EUGEN EHRlich
ÇEVİRİ
ARTUN MİMAR

HAK KAVRAMI VE DEVLETİN
DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE
ÜÇ KONFERANS

LÉON DUGUIT
ÇEVİRİ
EDİP SERDENGEÇTİ
TRANSLİTERASYON VE SADELEŞTİRMEYİ YAPAN,
YAYINA HAZIRLAYAN
EMRE PARTALCI

**Hak Kavramı ve Devletin
Dönüşümü Üzerine Üç
Konferans**

Yazar: **Léon Duguit**
Çeviri: **Edip Serdengeçti**
Yayınevi: **Pinhan Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **184**

ÇAĞIMIZIN YASAMA
VE HUKUK BİLİMİ
KONUSUNDAKİ GÖREVI
ÜZERİNE

FRIEDRICH CARL VON SAVIGNY
ÇEVİRİ
ALİ ACAR

Hukuk

Çağımızın Yasama ve Hukuk Bilimi Konusundaki Görevi Üzerine

Yazar: Friedrich Carl von Savigny
Çeviri: Ali Acar
Yayınevi: Pinhan Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 208

Hukukbilimin Politikası

Yazar: Roger Cotterrell
Çeviri: Saim Üye
Yayınevi: Pinhan Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 472

HUKUKBİLİMİN
POLİTİKASI

HUKUK FELSEFESİNE
ELEŞTİREL BİR GİRİŞ

ROGER COTTERRELL
ÇEVİRİ
SAİM ÜYE

Hukuk

HUKUK ÜZERİNE

ADALET, KAMU DÜZENİ,
DEVLETİN GELİRLERİ
VE
SİLAHLI GÜÇLER

ADAM SMITH
ÇEVİRİ: AHMET CELİLOĞLU

Felsefe

21

Hukuk Üzerine

Yazar: Adam Smith
Çeviri: Ahmet Celiloğlu
Yayınevi: Pinhan Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 320